

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

X. évfolyam. 110. szám
2006. április

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„...Könyörgünk Hozzád egész lelkünkéből...”

**„Kiáltok az oroszlán hangjával,
annak szavával, aki a kereszt
négy ágáról kiált,
és legyőzte a pokol hatalmát.”**

(Kísérő ének húsvéti időben)

A Szentírásnak van egy hasonlata: az ördög, mint ordító oroszlán jár körben, keresve, hogy kit nyelhet el. Azonban itt az oroszlán szerepeltetése pozitív: a hangerőre, annak fontosságára figyelmeztet. Erőteljesen kell hirdetnünk húsvét örömhírét, mely látszólagosan egy ellentmondáson nyugszik: kereszt és feltámasztás. De a kettő összefügg, s az eredmény: diadal a pokol felett.

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.magyar-orm.axelero.hu honlapon olvasható
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.onneny@axelero.hu • magyar.ormeny@t-online.hu

* * *

Szentesi Zöldi László

Örmény holokauszt Törökországban
Egyre több ország ismeri el az egykori népirtás tényét
Ankara mindmáig nem követte meg az áldozatok hozzátartozóit

Falusi asszony jellegzetes fejfedővel. Targoncás kereskedő mosolygó segédek társaságában. Imádkozó férfi lehajtott fejjel. Koromfekete szemű, kócos kislány. Sárguló fényképek egy letűnt világról. Emberek, akiknek származásuk miatt kellett meghalniuk. Holnap az 1915-ös törökországi vérfürdő kilencvenedik évfordulójára emlékeznek a világ, arra az esztendőre, amely a mögöttünk álló évszázadban megnyitotta a holokausztok sorát.

Metz Yeghern. Nagy Rossz. Így nevezik az örmények a maguk holokausztját. Ha valaki elvetődik a jereváni Népiirtás Múzeumába, a következő számadatot találja az áldozatokról: 673 199. Valójában azonban senki nem tudja a választ arra a kérdésre, hány örmény életet követelt az ifjútörök mozgalom esztelen politikája az első világháború esztendeiben. Más számháborúkhöz hasonlóan a felek különböző adatokat hangoztatnak. A megannyi örmény becslés végül is mintegy másfél millió áldozat körül állapodott meg, a mai török kormány 300 ezer ember halálát ismeri el.

Mi is történt valójában? Bár örmények ellen már a századforduló előtt is számos erőszakos cselekmény zajlott az Oszmán Birodalomban - 1892 és 1896 között az állandósult pogromokban mintegy 274 000 örmény vesztette életét, és ugyanennyien elmenekültek a lakóhelyükről - , a földi poklot kétségkívül az

1915-ös esztendő hozta el számukra. Mindaz, ami a végzetes év tavaszán történt, mintha a zsidók, kurdok, palesztinok, lengyelek, magyarok és mások ellen elkövetett XX. századi népirtások forгатókönyvét vázolta volna fel.

Április 24-én a török hatóságok letartóztattak 200 örmény vezetőt Konstantinápolyban, majd néhány nap alatt valósággal lefejezték az értelmiséget. Anatóliai börtönökben végezték ki a papokat, a tanárokat, mindenkit, aki szóval vagy tollal veszélyt jelentett számukra. A török hadseregben szolgáló katonákat munkaszolgálatra vezényelték. Ezt követően megkezdődtek a tömeggyilkosságok, több százezer embert brutálisan lemészároltak, a szíriai sivatagba elűzöttek útközben éhen haltak, a kimerültség és a járványok egyaránt megtizedelték őket. A törökök ezután a Kaukázusban élő örményeket irtották ki módszeresen, aki életben maradt, azt kitelepítették. A túlélő gyermekeket a legrosszabb janicsárhagyományok szellemében iszlamizálták, a fiatal nőket tömegesen megerősszakolták vagy háremekbe zárták. Nem meglepő, hogy a török belügyminiszter így fogalmazott a tartományi elöljárókhöz írott üzenetében: „*Maradéktalanul eltöröltük az örményeknek azt a jogát, hogy Törökország területén éljenek és dolgozzanak.*”

A Metz Yeghern eredményeként a 20-as évek elejére Kis-Ázsiában hírmondója sem maradt az örmény nemzetnek. Eltűntek, mintha soha nem léteztek volna, így köszöntött be arrafelé a diadalittasnak, civilizálnak, népjóléti intézkedésekben gazdagnak remélt huszadik század: a szó szoros értelmében kiirtottak egy népcsoportot, olyan brutális eszközökkel, amelyhez fogható kevés akad a történelemben.

Mindezek után joggal vetődik fel: mi volt az örmények bűne? Volt-e egyáltalán? Mint oly sokszor, a választ a gyilkosok indítékai között találjuk meg. A kiválasztottság mítosza vezette a hóhérok kezét, amint a holokausztok során azóta is oly sokszor. A korabeli török kormány rendületlenül hitt a kizárólag török népekből álló, Anatóliától egészen Közép-Ázsiáig terjedő faji birodalom megteremtésében. Nagyratörő terveikben az örmények nem szerepeltek. Ezért kellett meghalnia csecsemőnek és aggastyánnak, férfinak és nőnek.

Kik a felelősek a földi pokolért? Talaat nagyvezér, Enver és Dzsemal pasa. A beszédes nevű Egység és Haladás Bizottságának vezetői, vagyis az 1908-ban uralomra jutott ifjútörök mozgalom korifeusai. Ők rendelték el, majd hajtották végre különös kegyetlenséggel a XX. század első nagy Endlősungját. Ők adták meg a kezdő lökést a „végsőmegoldásoknak”, a sokszoros Metz Yegherneknek, amelyek a történelem során oly sok népet sújtottak porba, kortól, politikai berendezkedéstől, környezettől függetlenül.

Talaat nagyvezér, Enver és Dzsemal pasa. Mindmáig Hitlerek, Sztálinok a világ első keresztény népének szemében. Ótestamentumi Hámánok, akiknek még az emlékét is el kell üzni kereplővel, imával. És az örmények aligha felejtik el a történeteket. Mégsem hallunk róluk minden áldott nap: rokonaik nem változtattak nevet, nem kértek bűnbocsánatot, nem körözték őket a nagyvilágban, nem számoltatják el őket és utódaikat, közmegvetés, kiközösítés sem sújtja őket. A genocídium után elmenekültek Konstantinápolyból, s bár távollétükben elítélték őket, tetteikért soha nem kellett felelniük. Már legalábbis a földi igazságszolgáltatás előtt nem. Életpályájuk rendhagyóan alakult: Talaatot és Dzsemalt örmény merénylők ölték meg, míg Enver pasa 1922-ben a mai Tádzsikisztán területén esett el a Vörös Hadsereg ellen vívott ütközetben.

Az igazság felderítésében az örmények mindmáig csak magukra számíthatnak. Megtapasztalták már nemegyszer, hogy léteznek a világban ellenérdekelt erők. Ankara például kilencven év alatt mindössze arra jutott, hogy ami történt, „*egy hanyatló birodalom megtorló akciója volt, az orosz ellenséggel együttműködő vétkes nép ellen, háborús körülmények között.*”

Vétkes nép - hallottuk eleget a saját XX. századi történelmünkben. Sajátos persze, ha a többségi nemzet következetesen vétkesnek nevezi kisebbségeit, akiket megtizedelt, megnyomorított, akiket el akart törölni a föld színéről. Recep Tayyip Erdogan török miniszterelnök minapi bejelentése - miszerint vegyes bizottságot kell alakítani a kilenc évtizeddel ezelőtt történetek felderítésére - egyelőre nem változtat érdemben a több évtizedes patthelyzeten. Ugyanakkor fontos üzenetértéke van a török állami levéltár kutatásainak, amelyek nyilvánvalóan egyfajta figyelemelterelésként szolgálnak. Szerintük 1910 és 1922 között az Oszmán Birodalom területén csaknem 524 ezer törököt öltek meg felfegyverzett örmény bandák, és éppen ezért a népirtás egyfajta válaszlépés lett volna.

Hogy az örmények holokausztja a maga nemében egyedülálló, azt az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága 1985-ben elismerte. 1987-ben az Európai Parlament is megtette ugyanezt. Azóta több ország is törvényben rögzítette az örmény genocídium tényét, köztük Svájc és Franciaország. A világpolitika két fontos szereplője, az Egyesült Államok és Izrael ugyanakkor nem ismeri el az örmény holokausztot. Igen fontos, hogy az idei megemlékezésen George Bush milyen módon fogalmaz a Metz Yeghernnel kapcsolatosan: ha genocídiumnak nevezi, akkor az ügy megítélésében Washington radikálisan változtatott álláspontján,

ha pedig - tavalyi beszédéhez hasonlóan - megsemmisítésről beszél, akkor a török NATO-szövetséges mellett tör lándzsát.

Az örmény holokauszt megítélése azért évről-évre változik a világban. Nemrégiben nagy vihart kavart a francia külügyminiszter, aki felszólította Ankarát, nézzen szembe múltjának e sötét epizódjával. Németországban is vannak új fejlemények: az ellenzék hagyományosan ellenzi Törökország uniós tagságát, és az örmény genocídium tényét a többi kifogás közé sorolja. Bár az egykori népirtás elevenen tartása sok európai politikus számára csak ürügy az EU-csatlakozás megtorpedózására, nem kétséges, hogy a Metz Yeghern egyoldalú török megítélése nem tartható beláthatatlan ideig. Annál is inkább, mert - amint arra oly sok példát látunk a világban - az emberiség elleni bűnök nem évülnek el. Márpedig az örmény holokauszttal kapcsolatosan sok még a közös tennivaló, hiszen politikai, erkölcsi szempontból páratlan, az emberiség történelmében már-már egyedülálló gaztett volt. Az ismert történet szerint Adolf Hitler Lengyelország lerohanása előtt cinikusan megkérdezte aggodalmaskodó vezérkarát: „Ki emlékszik ma már az örmény népirtásra?” Klasszikus recept ez a tömeggyilkosok számára; az észak-amerikai indiánok kiirtását, a ruandai vérfürdőt, az esztelen délszláv háborút egyazon szándék irányította: eltüntettünk egy népet, az utókor véleménye nem számít. „*Ki emlékszik ma már az örmény népirtásra?*”

Már csak ezért is közös felelősségünk az igazság felderítése.

(Megjelent a Magyar Nemzet 2005. április 23-i számában)

* * *

„Ne annyit markolj, amennyit szeretnél, hanem amennyit a kezekben bírsz tartani.”

Seneca

* * *

Kottász Zoltán

Többmillió diaszpóra világszerte

Tízmillióra becsüli a világ örmény lakosságának számát az *armeniadiaspora.com*, a szétszóródott örmény közösség internetes honlapja. A XX. évszázad eleji népirtás több százezer túlélője először az Örményországgal szomszédos országokban talált menedéket, később szétszéledtek, s a világ különböző tájaira jutottak el. Létrejött a világméretű örmény diaszpóra, amely ma több főt számlál, mint a 3,5 millió lakosságú anyaország.

A honlap szerint az örmények legnagyobb külföldi közössége Oroszországban található (2-2,5 millió fő), ezt követi az észak-amerikai térség (közel másfél millió), Franciaország és Grúzia (fél-fél millió), Libanon (230 ezer), Szíria (150 ezer) és Argentína (130 ezer). Ám a sor itt nem ér véget, hiszen több százezer örmény jutott el Lengyelországba, Indiába, a Közel-Kelet és Nyugat-Európa különböző államaiba.

A 2001-es magyarországi népszámlálás adatai szerint hazánkban 620 ember vallja magát örmény nemzetiségűnek. Ezt figyelmen kívül látszik hagyni az *armeniadiaspora.com*, mely 15 ezer magyarországi örményről beszél, míg az itthoni Országos Örmény Önkormányzat mintegy tízezer főre becsüli a számukat. A történeti Magyarországot tekintve különösen sok örmény élt a ma Romániához tartozó Szamosújváron és a Gyergyói-medencében.

A külföldön élő örmények sokat tesznek az üzleti élet fejlődéséért, remekelnek az iparművészet, a szórakoztatóipar és a sport terén is. Részben vagy teljesen örmény származású *Kirk Kerkorian*, a Metro-Goldwyn-Mayer filmstúdió elnöke, *Calouste Sarkis Gulbenkian*, a Shell Group egyik alapítója, *George Deukmédjian*, Kalifornia volt kormányzója, *Charles Aznavour* énekes, *Cher* énekesnő, *Andre Agassi* teniszező, *Garri Kaszparov* sakkozó, *Alain Prost* autóversenyző és az egykori zeneszerző, *Aram Hacsaturján* is.

Az örmények számára különösen fontos kultúrájuk és örökségük ápolása, amelyet a fiatalok oktatása és külföldre való juttatása révén próbálnak fenntartani. A közösség tagjai közti szoros kapcsolatot is igyekeznek megerősíteni. Ebben az egyház, a politikai pártok és a jótékonyági szervezetek játszanak nagy szerepet, nem beszélve az örmény és más nyelveken kiadott számos újság hálózatáról. Örményország függetlenné válása ráadásul lehetővé tette, hogy a külföldön élő örmények vállalkozásokat, orvosi klinikákat és egyetemet alapítsanak az anyaországban.

(Megjelent a Magyar Nemzet, Kitekintő 2005. április 23-i számában)

* * *

*Varga Gábor

Az Ararát üzenete

(4. rész)

„Megszületett népem, hogy itt éljen. Isten nem adott neki varázspálcát, amely képes lett volna megtörni a varázst, de adott kezet, adott eszet és kövel felérő türelmet. És népem elkezdte szálanként lebonyolítani az elvarázsolt gombolyagot, visszaadván a földnek puhaságát, virágoknak színt, az erdőknek susogást.

*A nép kiforgatta a földből a köveket,
Templomokat épített.
Házakat és hidakat.
És, ó, jaj, temetőket.”*

(Vardgesz Petroszjan: Örmény vázlatok)

„Az örmény genocídium neve 'Metz Yeghern', vagyis a 'nagy rossz'. Ezen a néven vonult be a történelembe a XX. század első népirtása. Az 1915-ben véghezvitt tömegmészárlás több, mint 1 millió 500 ezer örmény életét oltotta ki. A gyilkosok senkinek sem kegyelmeztek: ugyanaz a sors várt férfira, nőre, gyermekre egyaránt. A kétmillió örmény kisebbségnek több, mint 2/3-a eltűnt az élők sorából. A Deir er Zor szír sivatag felé történő deportálás szellemi és gyakorlati szervezője az 'Egység és Haladás pártja' (Hyti-had ve Terakki), az 'Ifjú Törökök' (Gene Turkler) politikai irányzata.

Az örmények lemészárlását az ENSZ Emberjogi komissziója (1973) az 1900 utáni első genocídiumként tartja nyilván.”

(1915 április 24: egy elfelejtett genocídium, II Quotidiano delin Calabria, 2002. április 22)

A Cicernakapert központi sétányán szinte vakítóan perzselt a kora-júniusi napfény. Ha dombra jövet még természetes hárs- és juharfák árnyékában vezetett is az utatok, itt fenn már csak Isten szabad ege - és dél felől, Törökország irányából az ezúttal még óriásabbá nőtt Ararát - maradt egyedül a fejetek fölött. Kétoldalt a gondos alapossággal ápolt zöldövezetben, a virágba borult díszcserjék között, frissen meglocsolt facsemeték tucatjai - mindegyik előtt egy bronztáblára felvésték örmény betűkkel az ültető nevét és az ültetés idejét. Neves politikusok és világhírű művészek, számontartott tudósok és köztiszteltnek örvendő egyházi vezetők neveit silabizálják ki sorra vendéglátóitok, miközben egy-egy szál fehér liliummal a kezetekben lassan lépkedtek a közelebről mind imponálóbbnak és imponálóbbnak látszó emlékmű felé. Affelé a stilizált gránit-virág felé, melynek összeboruló óriás-szirmainak mindegyike egy-egy elpusztított örmény tartományt jelképez. S amely gránit-virág mellett vádlóan az ég-felé magasodó, hosszában kettéhasított óriás lándzsa-hegy a XX. század legelső népirtására emlékezteti az alkalmi idelátogatót...

**„Hallgasd meg, ó Urunk, a siralmat,
mely e helyről száll hozzád,
a megholtak szavát a Mec Jeghern mélységeiből,
az ártatlan vér kiáltását,
mely úgy esdekel, mint Ábel vére,
mint Ráchel, aki siratja fiait, mert nincsenek többé (...)
Mélységesen megindulva
az örmény népet ért rettenetes erőszaktól,
megrendülten kérdezzük önmagunktól,
hogyan történhetett a világban
ilyen embertelen eltévelyedés?
De megújítva reményünket a te ígéretedben,
Ó Urunk, kérjük,
adj nyugodalmat az elhunytaknak a te békédben (...)
Élők és holtak Bírāja, irgalmazz nekünk!
Ter voghormja! Khrisztosz snorhja mez!
Ter voghormja!”**

(II. János Pál: Imádság a Cicernakaperti emlékműnél)

Benn a kövirág kelyhében még a sziklák is énekeltek. Jajgatott a föld és jajgatott az ég, elemi erővel zokogtak fel körülöttek körös-körül a kövek: Komitász és Hacsaturján gyász-akkordjai keveredtek a legősibb örmény sirató-énekekkel. Mindenünnen, még a lábatok alól is, a mélységes fájdalom, a visszafogott jajgatás hangja hallatszott. Egy idő után még a levegő is reszketni kezdett melletted a zenévé változtatott gyász határtalan mélysége miatt...

Az öröktűz körül virágok tömkelege. Mondják, az Emlékmű felavatása óta bevett szokássá vált, hogy a fiatal örmény házasságok legelső útja ide vezessen. Nem kötelezi őket erre senki-sem, csupán a tulajdon lelkiismeretük, mégis, nincs olyan esküvői-menet, amely ne ejtené útjába ezt a helyet. De jönnek szép számmal - mondják - a mozogni épp hogy csak tudó öregemberek, a világba szétszórtatott örmény diaszpóra képviselői, a túlélők gyermekei; elhozzák a felejteni nem tudás bizonyítékait, az emlékezés virágait. Ide, erre a Jereván dél-nyugati határában felépített emlékhelyre - mondják - minden örménynek egyszer életében kötelessége eljönnie...

A reátok-zúduló váratlan élmény kővé dermedt valamennyiőtöket. A nők könnyeztek, a férfiak megrendült arccal bámultak bele a lángokba; valami nagyon-nagyon mély fájdalom sajdukt fel egyszeriben mindannyiótok lelkében. Talán csak Auschwitz múzeum-barakjaiban és a jeruzsálemi Jad Vashem koromsötét emlék-csarnokában érezted azt a torokszorító katarzist, mely ott hirtelen a mellkasodra telepedett. Talán csak ott - a XX. század ama másik megbocsájthatatlan tömeg-gyilkosságának mementója előtt - érezted azt a zsigeri elutasítás-élményt, mely akkor ott hirtelen elöntötte a lelkedet. Mennyi vér, mennyi nyomorúság, mennyi gyűlölet - az emberi gonoszság miatt! Káin diadalünnepe Ábel teteme felett...

S egyszeriben végigfutott gondolat-világodban ama teljes leltár, amelynek, akarva-akaratlan, immár magad is letéteményese vagy. Dédnagyapádra, nagyapádra, apádra gondoltál - mindegyiküknek megvolt a maga élete során a „külön-bejáratú” deportálása, meghurcoltatása, házkutatása -, előjött a tudatalattidból mindaz a már elfelejtettnek hitt, de valójában soha el nem felejthető megaláztatás- és háttérbeszorítás-élmény, amit végigélned megadatott számodra is. Anyád néha előtted is eltitkolt sírása jutott eszedbe, mikor elhurcolt apádra várt, meg tulajdon gyermeked hajdani szemrehányó tekintete, akit második korában véresre vertek az iskolában, mert a folyosón az anyanyelvén mert megszólalni. Minden olvasott és megélt élmény újra végigfutott az agyadon, Franz Werfel éppúgy, mint Simon Magda, José Semprun éppúgy, mint Kertész Imre, összeelegyedve mindama kiszolgáltatottság-érzés emlékekkel, amit akkor éltél át, amikor az idők folyamán ettől is, attól is megfosztattál. Komitász zsoltárai hallatán minden újra feltört benned, mindent fájdalom újra megelevenedett.

A cicernakaperti emlékműben egyik percről a másikra hirtelen te is örmény lettél...

*„És eljön a hajnal, ahol majd boldog lesz az élet,
végül a világoosság ezer és ezer lélekben,
és a te Ararát hegyed szent ormain
végül fellobban a jövődő tüze.
Akkor majd, azon a hajnalon
új énekek és új költemények
fakadnak költőid ajkán.”
(Hovhannesz Tumánján)*

Az Austrien Airline feltúrázott gépe pillanatok alatt a magasba emelkedett. Elmaradt mögöttetek Zvartnotz az épp hogy csak kivilágított kifutópályájával - micsoda bábeli zűrzavar uralkodott odabenn, a repülőtér épületében, a három egymásutáni moszkvai járat utasai közt; a teljes fejtelenség miatt majdnem lekéstétek az osztrák légitársaság jelenkezési-idejét! -; el az itt-ott pislákoló fényű Ecsmiadzin, ősi katedrálisával, katolikosz sírjaival, khacsárokkal szegélyezett díszkertjével; el az örmény-török határt képező, bővizűnek igazán nem mondható Araksz folyó ősrégi kolostoraival, kivilágítatlan településeivel; hogy aztán, mire Jereván felé értek, a tegnap még oly szélesnek, még oly impozánsnak tűnő körút is vékonyka fény-gyűrűvé zsugorodjon, a Tamanján által megálmodott sugárutak is épp hogy csak felismerhető parányi vonalakká váljanak alattatok. A reaktorok teljes hangerővel bögtek, a nyolcezer-ötszáz méteres utazási magasságot nem lehet olyan könnyen elérni...

Odakinn az éjszakai sötétben épphogy csak sejtődtek, mintsem látszódtak a hegyek. A nagy ívben fordulni kezdő gép ablakának támaszkodva bármennyire is erőltetted a szemedet, az Aragác tegnap még hófödte csúcsai és gerincei helyett csak halvány körvonalakat tudtál bemagyarázni itt-ott magadnak, csak homályos árnyfoltok sugallták, hogy odalenn jobbról is, balról is örökhó-födte hegyóriások emelkednek.

Sötét, barátságtalan fénytelenységben emelkedtetek egyre feljebb és feljebb; a kezdeti keleti irányt időközben nyugatira váltó Airbus teljes erejével falta a kivilágítatlan égi országúton a kiszabott kilométereket: az ülések feletti képernyő öt percenként jelezte a repülési magasságot, az elért sebességet, az eltelt időt... Hogy aztán egyszer csak a baloldalon egy vakító fénysugár szakítsa meg a sötétséget, s az addigi félhomályt pillanatok alatt egy természetfeletti gyönyörű ragyogás oszlassa szét. Az örök-sötétség folytatózó hínárja felszabdaldódott, a bizonytalanságot pedig azonnal felváltotta a bizonyosság: ha eddig lehetek is netán kétségeink útirányunk helyessége felől, odalenn immár egy óriási gyémánt kristály szórta ellenállhatatlan erővel a fényt. E ragyogásnak az ereje mindent betöltött, ennek a mindenhová behatoló sugárzásnak immár nem tudott útjába állni semmiféle obszkuritás.

A felkelő Nap az Ararát-csúcsára tekintve gyönyörködött a maga erejében. Reggel lett megint...

Vége

*(A cikk szerzője a Romániai Szabadalmi Hivatal vezérigazgatója)

* * *

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharcra emlékezünk

Dr. Rádli Tibor ezredes 2004-ben Óbudán, Czetz János emléktáblája előtt elhangzott alábbi méltatásával

Czetz János tábornok életének és munkásságának áttekintése

II. rész

3. Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc ügyének szolgálatában

A Minisztertanács 1848. március 15-én döntött egy 10 000 önkéntesből álló, önálló, reguláris magyar haderő felállításáról. Az osztrák hadsereg tisztjei októberig egyetértéssel léphettek át az újonnan alakuló hadseregbe. A kínákozó lehetőséget örömmel ragadta meg több száz aktív tiszt - közöttük Czetz Jánossal -, mivel ekkor még nem kellett uralkodójuknak tett esküjük és a magyar nemzet között választaniuk.

A hadügyminiszternek kinevezett **Mészáros Lázár** 1848. május második felében kezdett hozzá az önálló hadügyminisztérium szervezéséhez. Ennek során Latour osztrák hadügyminiszterrel történt egyeztetés után néhány jó képességű vezérkari tisztet átvezényeltek Pestre. Közöttük a főhadnagynak előléptetett **Czetz Jánost** is. A már előzőleg említett akadémikusok (Mészáros, Korponai), az újra aktív szolgálatot vállaló **Kiss Károly** akadémikus, **Gál Sándor** és **Czetz János** dolgozták ki a magyar honvédség működésének alapelveit, szervezetét és felépítését. Czetz ekkor fő feladatát „az indulási és elhelyezési ügyek” intézésével megbízott osztályon fejtette ki. Betöltötte Mészáros Lázár hadsegédének munkakörét, majd részt vett a főváros védelmének megszervezésében, egy forradalmian új és modern hadsereg kiállításában, egy korszerű magyar katonai felsőoktatási rendszer kiépítésében, továbbá ekkor már, mint honvédszázados előadásokat tartott a Pesti Egyetem katonai szakismereti tanfolyamán.

1848 őszén az Erdélyben kiéleződött helyzet orvoslására Kossuth Czetz Jánost október 27-én a felső erdélyi honvédsereg főparancsnokaként tehetetlennek bizonyult Baldacci tábornok mellé rendelte. November első napjaiban érkezett meg Kolozsvárra, ahol a legnagyobb fejetlenséget találta. Harc nélkül feladták a várost, melynek hatására a feldühödött lakosság Baldacci tábornokot és **Vay Miklós** kormánybiztost elfogta és csak a megérkezett Czetz és tisztársai tudták az életüket megmenteni.

November végén Baldaccit Pesten Kolozsvár indokolatlan feladása miatt hadbíróság elé állítottak, így vezérkari főnöke, Czetz János őrnagy³ vette át a szétzilált, erkölcsi erejét vesztett csapatok parancsnokságát. Ekkor mindössze 26 éves volt.

1848 november végére Erdélyből csak a Czetz által tartott csúcsai szoros és 2-3 település maradt a magyarok kezén. A helyzet javítására a Kormány december elején a lengyel származású **Bem József** honvédtábornokot nevezte ki a felső-erdélyi magyar hadtest főparancsnokának. Erdélybe történő megérkezése után Szilágyssomlyón átvette a vezérkari főnöki beosztásban megerősített Czetz János őrnagytól a parancsnokságot. Eddigre már megtörtént a sereg átszervezése, a felszerelés kiegészítése és az új parancsnok számára megnyílt a lehetőség Erdély visszafoglalására. A végrehajtott hadjárat nagy csatáit a történetírás szinte teljesen Bem hadvezéri zsenialitásaként könyveli el, mintegy elhomályosítva Czetz János

vezérkari főnök hadvezéri nagyságát. A tudósítások csak az egyes csatákban véghezvitt egyéni hőstetteiről számoltak be. Czetz János higgadtságával és katonai szakértelmével Bem számára pótolhatatlan segítség volt a harcokban. Nem véletlen, hogy Bem Őt jelölte utódjául, amikor a győztes hadjárat befejeztével, 1849 áprilisában a Temesközbe indult.

Bem közbenjárására lett Czetz János május 16-án a honvédsereg legfiatalabb tábornoka, azonban hadvezéri képességeit nem bontakoztathatta ki, mivel május 29-én Nagyszebenben a lováról lezuhanva olyan súlyos sérülést szenvedett, amely lehetetlenné tette szolgálatát a szabadságharc további időszakában.

Czetz elévülhetetlen érdemeket szerzett Erdélyben az 1848 október végétől beindított fegyvergyártási programok irányításában is. 1849 februárjában - Czetz János egyik kiemelkedő hadicselekményeként elismert piski, majd márciusban, a nagyszebeni csatában - alkalmazták először a magyar gyárban előállított Congrève-röppentyűket. Ez a fegyver a mai rakétafegyverek őseinek tekinthető és nagy jelentőséggel bírt az osztrákok fegyverarzenáljával szembeni versenyben. A piski csatában tanúsított hősiességéért 1849. február 12-én kinevezték ezredessé. Kolozsvár 1848 decemberi visszafoglalásában is jelentős érdemeket szerzett, majd ezt követően Torda védelmét és Szászváros bevételét is biztosította. Létszám- és fegyvergondok miatt azonban nem tudta Nagyenyedet megvédeni a román és szász népfelkelőkkel szemben.

Czetz János Erdélyben betöltött pozitív szerepe mellett felmerült egy vitatott pont is. Ez pedig a Nagyszeben mellett bekövetkezett magyar vereségben játszott szerepe. Bem január 16-án este küldött parancsot a Tordán állomásozó vezérkari főnöke számára, hogy erőltetett menetben vonuljon a Nagyszebentől kétórnyira fekvő Vízaknára. Czetz az előrevonulás alatt azonban harcba keveredett a Balázsfalvát megszállva tartó román felkelő csapatokkal, így nem érkezett meg időre a kijelölt körletbe. Bem bízva a Czetz felmentő seregének beérkezésében, 1849. január 21-én megindította támadását az osztrákok főerőssége, Nagyszeben ellen, így a február 4-i vízaknai csata volt az első, amelyben Bem nem tudta legyőzni a Puchner által vezetett osztrákokat. Ennek fő okát a kortársak és a vereség elszenvedői Czetz János késő délutáni megérkezésében látták. A várost végül is március 11-én sikerült visszavenni és kiverni onnan az egyesült osztrák-orosz sereget. Czetz március 20-án az oroszok által megszállt Brassót is felszabadította. A Nagyszeben mellett elszenvedett súlyos balesete után Czetz Kovásznára került gyógykezelésre. A hosszú hónapokig csak mankóval járni tudó tábornokot itt érte a szabadságharc bukásának híre is.

³ „Czetz őrnagyként lett a vezér, pedig voltak mágánások is, de Pesten se volt senki, aki vállalta volna e csenevész sereg vezényletét. Nem volt tehát mást tenni, mint Czetz őrnagyot kinevezni „(Dr. Petri Edit: Czetz János. Im. ...25. oldal)

Folytatjuk

(Megjelent a Bolyai Szemle 2004. XIII. évf. 3. számában, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolai Kar kiadványában)

Megemlékezés és koszorúzás

Az Országos Örmény Önkormányzat képviselői az örmény genocídium 91. évfordulója alkalmából 2006. április 24-én 17.30-kor koszorúzást tartanak az Örmény Keresztkőnél (Budapest, V. Petőfi tér Duna-parti sétány), majd ezt követően Emlékülésre kerül sor az Ügyvédi Kamara dísztermében (Budapest, Szalay utca 7.) Szeretettel várják az érdeklődőket!

* * *

Balla Lóránt

A barokk Erdélyben

(3. rész)

Az erdélyi barokk művészet kialakulása

Vidékeinken a XVII. század közepén kezdtek nagyobb számban megjelenni a barokk jegyeket képviselő alkotások - első helyen a díszítő fafaragás és a síremlékszobrászat terén. **Nicolai Illés Apafi-szarkofágja** már ízig-vérig barokk szellemű alkotás. A segesvári kolostortemplom hatalmas főoltára is a korai korokban készült, 1680-81-ben faragta **Johannes Vest**, ugyanő készítette az itteni orgonát, majd 1671-ben a szebeni templomét. Neki tulajdonítják a brassói Fekete templom barokk főoltárát is (1662).

Lőcséről hozta magával művészetének barokk jegyeit **Sebastian Hann**; a századvégi szebeni és brassói sírlapok, a Fleischer-, Semringer- vagy Seuler- emlékek már teljesen barokk alkotások.

A festészetben a zsolnai **Jeremiás Stranovius** járt elől, aki 1689-ben festette meg a segesvári kolostor-templom oltárképét. Barokk kagylódíszekkel ékes a csíkdelnei szárnyas oltár predellája és oromzata, festményei is barokk stílusúak. **Bethlen Miklós** sem idegenkedett a barokktól - amit szentmiklósi kastélyának földszinti ablakai bizonyítanak.

Ebben a kezdeti korszakban a barokk még nem egységes, szervezett művészeti irány, egymástól elszigetelten dolgozó szobrászok, festők, faragók alkottak, akik maguk is nyugatról jöttek vagy ott tanultak.

A katolikus barokk meghonosodása és felvirágzása

A katolikus barokk erdélyi terjedésének konkrétan meghatározható feltételei voltak. A Királyhágótól keletre nem kellett egyetlen új székesegyház sem emelni, mert állott Fehérvár. III. Károly 1738-ban a csanádi püspökség új székhelyéül Temesvárt jelölte ki. Az új székesegyház felépítéséről maga az uralkodó gondoskodott, terveit udvari főépítész, **Josef Emmanuel Fischer von Erlach** készítette. A Partium vezető városa, Nagyvárad, közigazgatásilag szintén független volt a történelmi Erdélytől.

Erdély szinte önmagába zártan alakította ki az új művészetet meghonosító műhelyeket és iskolákat. A mesterek első nemzedéke jórészt német nyelvterületről jött be, osztrák vagy bajor földről, Kolozsváron találva új hazát. A Szent Mihály templomot övező házacskák boltjaiban telepedtek meg, itt készítették a faragott köveket, oltárszobrokat és festették a szentképeket, amelyek egészen a Székelyföldre jutottak el.

A barokk templom arca

A templomokban mindent átszövő dekoráció, aranyozott, színes márvánnyal díszített architektúra, gazdag építészeti keretbe ágyazott, gyakran különleges fényeffektusokkal kiemelt oltárok, szenvedélyes és mozgalmatlan jeleneteket felvonultató szobrok, képek és mennyezetfreskók káprázatos világa várja a hívőt.

E korszakban terjedt el az a szokás, hogy az oltáriszentség őrzőhelyéül kijelölt tabernákulumot a főoltáron helyezték el. Az oltárépítmények gyakran szinte valódi színpadi terek; élőképszerű szobor-együttesek tűntek fel. Gyakori, hogy a szoboralakokat elhelyezésükkel és gesztusaikkal az oltárképpel jelenetszerű egységbe vonták. Egész Közép- és Kelet-Európában elterjedt a baldachinos szerkezetű oltár, maradandó anyagból készített kőépítmények kerültek az oltárok fölé (oltársátor, cibórium) - például a pozsonyi koronázó-templom főoltára, a pécsi, a kalocsai és a gyulafehérvári székesegyház oltára.

A katolikus megújulás elveihez igazodó barokk oltárképeken és freskókon elsősorban a hitigazságokat szemléletesen és átélhetően ábrázoló jelenetekkel találkozunk. A mennyezetfreskókat az isteni fény által beragyogott szeszélyes felhőalakzatok és lebegő figuracsoportok töltik ki. Az oltárképeken a szent alakok fájdalmas és szenvedéssel teli földi élete bontakozik ki, amely meditációra, érzelmi azonosulásra szólítja fel a nézőt. A szentélyek boltozatán a mennyek országára nyílik kilátás, ahol a szentet a „lebegő” Szentháromság csoportja fogadja.

Templomépítés Erdélyben

A templomépítés fejlődésére döntő hatással volt a jezsuiták újonnan felépített kolozsvári egyháza, amely egyben a legelső erdélyi barokk templom (1718-1724). Alaprajzában a jezsuita rend római főtemploma, az **II Gesú** megszabta általános skémát követi: a homlokzat komoly, súlyos tagozása, az éles hangsúlyt nyelő vízszintes párkányok, a zömök tornyok közé beszorított oromfal, a hármaskör ablakritmus, a kapuzat, az ívelt párkányok, az oválablakok, egyhajós, két oldalán kápolnasorral kiegészített templom íves főszentéllyel, nagy négyzetes térrel.

A kolozsvári jezsuita templom tervezője **Valentin Scherzer** jezsuita fráter volt, építője pedig **Conrad Hammer** kőműves, ő építette fel a piaci templom hatalmas barokk tornyát (1742-1744), az 1728-ban barokkosított kolozsvári ferences templom karcsú tornyát (1739-1745), a marosvásárhelyi volt jezsuita templomot (1728-1764).

Barokk stílusú ugyanakkor a balázsfalvi érseki székesegyház (1738-1746) is, amely **Giovanni Battista Martinelli** műve. Erdély szinte minden részén találunk barokk stílusú templomokat: például az udvarhelyi ferences templomot, a dési és a gyergyószentmiklósi katolikus templomot, a brassói és a szebeni katolikus templomot.

Az örményeknek két nagy barokk templomuk van. Az erzsébetvárosi **Franz Gintner**, Kolozsváron működő, ügyes kezű kőműves-pallér fejezte be 1783-ban (ő építette a főterei Rhédey-házat is 1769-ben, és

több további templomot, kastélyt, városi házat, palotát). Munkásságának emlékeit Kolozsváron, Tordán, Zilahon, Hadadon és a mezőségi Sámsodon találjuk meg.

A hatalmas ívelt homlokzatú, egytornyos szamosújvári templomot (1798) egy *Thalinger* nevű építőmester kezdte meg, majd *Hoseph Jung* fejezte be.

A gyulafehérvári volt trinitárius templomot *Batthyány Ignác* püspök építtette át könyvtárrá és csillagvizsgálóvá. A székesegyház nyugati oromzatát *III. Károly király Visconti* és *Brilli* olasz mesterekkel alakította át. A XIV. században meghosszabbított szentélyt *Sztolyka Zsigmond* építtette újjá romjaiból. A szentély déli oldalához Demeter nagyrépost díszes barokk ajtóval ellátott új sekrestyét csatolt. A székes-templomot Batthyány Ignác püspök látta el barokk bútorzattal.

Az erdélyi barokk szobrászat

Az erdélyi barokk szobrászat fejlődése az egyházi képzőművészettel a legszorosabb kapcsolatban állt, hiszen a templomoknak homlokzati szobrokra, oltárookra, szószékekre volt szükségük, mégpedig nagy mennyiségben.

A barokk faragásban iskolázott mesterek első nemzedékének tagja a bajor származású kőfaragó, *Johannes Hammer*, aki a Szent Mihály templom tornyához végzett kőfaragó munkát és a Váradról Kolozsvárra költözött *Joseph Hoffmayer*, aki elkészítette a Szent Mihály templom orgonájának alapzatát (1753), keresztelőkútját és alabástrom szenteltvíztartóját, a főtéri Rhédey-címert, ő végezte nagyrészt a bonchidai *Bánffy-kastély* és istálló, a kendilóniai *Teleki-kastély* kőfaragó munkáit is.

Magyar mesterek a barokk korban Kolozsváron: *György János, Török Tímár Sámuel, Somogyi Péter, Tóth György, Horváth Pál, Keresztesi György és Szóts Dániel*; Marosvásárhelyen: *Török János, Lipsai János, Üstgyártó György, Gáspár József, Kövesdi János, Farkas Ferenc és Török Antal*; Székelyudvarhelyen: *Ugrai László*, akinek főműve (mégis) a kolozsvári unitárius templom (1792-1796).

A kor másik neves alakja a bajor származású *Johann König*, akit a bécsi udvar 1717-ben Gyulafehérvárra küldött, ahol elkészítette a katedrális oromzati fülkéinek négy szobrát. 1720-ban Kolozsvárra költözött, ő faragta a jezsuita templom szobrait és a Szent Mihály templom „temetői” kapuzatának szobrait.

Az erdélyi barokk szobrászat legkiválóbb mestere *Johannes Nachtigall* (1717-1761) és *Anton Schuchbauer* (1720-1776). Mindketten *Bíró Jánosnak*, a barokk lelkes kolozsvári mecénásának, a város plébánosának pártfogoltjai voltak, legszebb műveik a Szent Mihály templomot ékesítik. A hatalmas szószéket együtt készítették 1740 és 1750 között - pompás alkotás ez az evangélisták és az egyházatyák szobraival és a tetőn álló Szent Mihállal.

Nachtigall - aki főként templomi berendezések, oltárok készítésével foglalkozott - faragta a piaci (jezsuita) templom Szentkereszt-csoportozatát, a ferences templom Immaculata-szobrát és a loretoi kápolna homlokzati szobrait, a *Báthory-Apor-szeminarium* Szent József-szobrát, a szamosújvári ferences templom két fülkeoltárát, a bonchidai kastély 36 mitológiai tárgyú szobrát, a bonchidai református templom kapujának három angyalszobrát, a csicsókeresztúri katolikus templom piétáját, a Szent Mihály templom Szent Katalin-oltárát.

Schuchbauer oltárkészítéssel, síremlék-faragással és épületszobrászattal foglalkozott. Legjelentősebb művei: a jezsuita templom szószéke és stallum-faragványai, a minorita templom Enyedre került oltárai, a jezsuita kollégium előtt álló Mária-oszlop, a gyulafehérvári székesegyház Immaculata-oltára, a Szent Mihály templom Háromkirályok-oltára (központi képét Maulbertsch festette) 16 faragott szoborral, a Szent András-oltár, a Szentháromság-oltár 12 szoborral, tabernákulum, Nepomuki Szent János-oltár, a dési katolikus templom Mária-oltára, a szarvaskendi (Cornesti) katolikus templom oltára és feszülete.

Folytatjuk

(Megjelent a Keresztény Szó, 2005. augusztusi számában)

*A szerző harmadéves egyetemei hallgató a kolozsvári BBTE teológiai fakultásán

* * *

Imádság a gyűlölködőkért

*Én Jézusom, te nem gyűlölted őket,
A gyűlölöket és a köpködőket.*

*Szeretted ezt a szomorú világot,
S az embert, ezt a nyomorú virágot.*

*Te tudtad, hogy mily nagy kereszt az élet,
És hogy fölöttünk csak az Úr ítélhet.*

*Szelíd szíved volt, ó pedig hatalmad
Nagyobb volt, mit földi birtok adhat.*

*A megbocsájtást gyakoroltad egyre,
Míg égbe szállni fölmentél a hegyre.*

*Ma is elégszer hallod a magasban
A gyűlölet hangját, mely égbe harsan.*

*A gyilkos ember hangját, aki részeg
S a Szeretet szavát feszítené meg.*

*Én Jézusom, most is csak szánd meg őket,
A gyűlölöket és köpködőket.*

*Most is bocsáss meg nekik, mert lehet,
Hogy nem tudják tán, mit cselekszenek.*

* * *

Dr. Bartók Katalin (Kolozsvár)

Emlékezés Váczy Leona bibliográfusra

Halálának 10-ik évfordulója ad alkalmat arra, hogy megemlékezzünk Dr. Váczy Kálmánná született Zachariás Lenkéről, a kolozsvári Egyetemi Könyvtár bibliográfusról.

1913. szeptember 5-én született Debrecenben, bár szülei tősgyökeres erdélyiek voltak. Édesapja, az örömeny eredetű **Zachariás Endre**, az 1910-es években szerveződő debreceni kataszteri hivatal tisztviselője, édesanyja **Tőkés Lenke** Margitta-i (Partium) földbirtokos családból származott. Néhány év után a fiatal család visszaköltözött Erdélybe, ahol az édesapa a Désakna-i sóbánya hivatalnoká lett. Öt éves korában a szülei elváltak, ezután édesanyja egyedül nevelte, nehéz körülmények között.

Zachariás Lenke 1933-ban érettségizett a kolozsvári Mária Királynő Leánykollégiumban, majd felsőfokú tanulmányait a kolozsvári Egyetem Gyógyszerészeti karán kezdte meg. Egy év után a Gyógyszerészeti kart Bukarestbe helyezték át, de szűkös anyagi helyzete nem engedte meg a Bukarestbe költözést, így felfüggesztette tanulmányait. 1936-ban iratkozott be a kolozsvári Egyetem Jogi karára, ahol 1940-ben jogtudományi doktorátust szerzett. 1941-ben dr. Váczy Kálmán kolozsvári ügyvéd felesége, később három gyermek édesanyja lett.

A könyvek iránti szeretete kísérte pályáját, hódította el eredeti szakmájától a jogászat felé. Bár bírói vagy ügyvédi karrier várta, úgy érezte, túl érzékeny ember, nem bírta volna a perek duhajságát, a bíróság előtt felfakadó indulatokat. „Így hát régi idők szellemi pereit kutatta, viták, művek, életek, sorsok búvárlója lett a nyomtatott betűk világában” (Beke György, 1985). 1941-től 1970-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig egyetlen munkahelye volt, a kolozsvári Egyetemi Könyvtár, ahol végigjárta a könyvtárosi munka állomásait, könyveket kölcsönző könyvtáros is volt, majd tudós kutatók hű segítőtársa, és maga is kutató.

Mint bibliográfus, **Váczy Leona** név alatt jelentette meg tudományos munkáit, a könyvek, nyomtatványok számbavételével, nyilvántartásával foglalkozott. A könyvészetet a tudomány előszobájának tartotta, ugyanis egyetlen tudományág sem képzelhető el bibliográfia nélkül, amely tájékoztat, áttekintést nyújt a szakirodalomról, megmutatja meddig is jutottak el bizonyos kutatási területeken, és hol vannak még fehér foltok. Ugyanakkor a bibliográfia a könyvtárosok legfontosabb segédeszköze is, mind a tájékoztató, mind a könyvtárosi munka majdnem minden ágában. A könyvtermelés növekedésével arányosan gyarapodott a könyvjegyzékek száma is. Áttekintésük lehetetlenné vált összegező bibliográfiák - bibliográfiák bibliográfiája -nélkül. Ez volt Váczy Leona tulajdonképpeni szakterülete, amelyet önzetlen odaadással és egyre fokozódó szaktudással szolgált, csaknem 20 éven át.

Önálló könyveinek száma 7, ezek közül megemlítjük:

- A tizedes osztályozás alfabetikus repertórium: Orvosi és Biológia. Bukarest, 1964. 628 old.
- Adalékok a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár személyi bibliográfiák bibliográfiájához. Kolozsvár, 1969. 215 old.
- Kántor Lajos, Láng Gusztáv: Romániai magyar irodalom, Második, javított kiadás. A könyvészeti kiegészítést és szerkesztését Váczy Leona végezte, 1973.
- Adalékok a Kolozsvári Egyetemi Könyvtárban levő történelmi bibliográfiákhoz. Kolozsvár, 1978. 155 old.

Ennek a több mint 1200 tételből álló munkának a jelentőségét az is bizonyítja, hogy a Román Tudományos Akadémia Történelmi Intézete Marcel Stirban főkutató személyében szaktanácsadó munkatársat is nevezett ki a hézagpótló mű minél tökéletesebb megjelentetésére. De a legjelentősebb könyve, amelyet Réthy Andorral közösen készítettek el:

- Magyar irodalom románul. Könyvészet, Kritérion Kiadó, Bukarest, 1983. 1065 old.

Tanulmányainak, cikkeinek, ismertetéseinek száma meghaladja az 55-öt, amelyek nagy részét magyarul publikálta szaklapokban: a Könyvtárosok Tájékoztatójában, a Könyvtárosi Szemlében, valamint A hét, Korunk, Előre folyóiratokban, de román nyelvű szaklapok is - Calauza Bibliotecarului, Revista Bibliotecilor - szívesen közölték kéziratait. Ugyanakkor, részt vett mintegy 10.000 könyvészeti cédulával a Balogh Edgár szerkesztette irodalmi lexikonban is, helyismereti bibliográfiákat készített (Kalotaszeg, Aranyosszék) a Korunk folyóirat megbízásából.

Váczy Leona munkáit átnézve észrevehetjük, hogy munkásságát nem állította meg az 1972-ben bekövetkezett nyugdíjazása. Még egy évtizeden keresztül minden délelőtt a régi munkahelyén, a könyvtárban kutatott, délután pedig odahaza dolgozta fel újabb anyagát, jelentette meg hangyaszorgalommal összegyűjtött bibliográfiáit.

1995. július 19-én bekövetkezett halála után a Kriza János Néprajzi Társaság jelentette meg Kolozsváron (1998) a Romániai magyar néprajzi könyvészet 1919-1944 című összeállítását.

Váczy Leona a szorgalom, az őszinte segíteni akarás, a töretlen optimizmus példája volt. Szerette az embereket, a megértés hirdetője és munkása volt, szóban, írásban és tettben egyképpen. Munkásságát még életében elismerték és méltatták nem csak magyar nyelven: Romániában (Beke György, Gábor Dénes, Dávid Gyula, Marosi Péter, Reisz Katalin, Albert Judit, Mózes Huba) és Magyarországon (Kertész Gyula, Varga Katalin), hanem a román szakemberek is (Filipoiu Onisim, Stelian Mandrut, Oarcasu Ion, Pop Mi-reea).

Emléke ápolásának szép példája, hogy a legfiatalabb könyvtáros nemzedék képviselőjeként Tamás Kinga, a kolozsvári Egyetemi Könyvtár szaklapjában emlékezett Váczy Leona emberi és könyvtárosi érdemeire (Bibliorev BCU Cluj, nr. 11.2005).

* * *

Felhívás

az örmény közösséghez tartozók részére

Sokan nem ismerik gyökereiket. Sokan sejtik, hogy örmény gyökerűek lehetnek, de nincs kellő bizonyítékuk rá. Sokan tudják, hogy örmény gyökerűek, de nem tudják, hogy van egy civil szervezet, amely 10 éve összefogja az örmény származásúakat Magyarországon és tartja a kapcsolatot az Erdélyben élő örmény gyökerűekkel. Ez a szervezet az **Erdélyi Örmény Gyökeres Kulturális Egyesület**. Becslésünk szerint ma kb. 15-20.000 főre tehető az örmény származásúak száma itthon és kb. 10-12.000 fő az Erdélyben élők. Nehéz megtalálni mindenkit, különösen a leányági leszármazottakat, hiszen a névváltozás elfedheti az is-

mert örmény neveket. De megpróbáljuk a lehetetlent. 2500 levelet küldtünk ki a közelmúltban országszer-
te, hogy feltérképezzük a valós létszámot. (A neveket és címekeket, telefonszámokat az internetről vettük le:
www.tudakozo.t-com.hu). Mert állítjuk: *Kétféle ember létezik a Kárpát-medencében: az egyik tudja ma-
gáról, hogy örmény származású, a másik még nem tudja, hogy örmény származású.*

Azt szeretnénk elérni, ha mindenki megtudhatná, ha örmény gyökerű. Ebben szeretnénk mindenkinek
segítséget nyújtani és egy közösséghez kapcsolni, mely büszke örmény gyökereire, sokezer éves múltját
és kultúráját, hagyományait ápolja és átmenti a jövő generációi számára.

Elérhetőségünk: 1251 Budapest, Pf: 70

Telefon: 1-201-1011, fax: 1-201-2401

E-mail cím: magyar.ormeny@axelero.hu

Honlapunk: www.magy-orm.axelero.hu

Látogasson el honlapunkra, amelyen olvashatja az **Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek** kulturális és in-
formációs havilapunk X. évfolyama aktuális számát! Ismerjen meg bennünket, munkánkat, célkitűzésein-
ket! A honlapon talál három nagy örmény névjegyzéket, amelynek segítségével eljuthat saját gyökerei-
hez. Az egyik az örmény családneveket tünteti fel a gyergyószentmiklósi születési- és halotti anyaköny-
vek, valamint **Szongott Kristóf és Hovhannesián Eghia** armenológusok közlése alapján.

A második névsor a szamosújvári örmény katolikus főtemplom 1930. október 19-i felszentelési ünnepe-
re kapcsán jelent meg, mely tartalmazza a templom renoválási költségeihez kapcsolódó adományozók
névsorát településekre bontva.

A harmadik névsor 1940. március 22-én jelent meg a Nagy-Budapest lap hasábjain, az alábbiak szerint:
„Örmények névsora. A Nagy-Budapest több ízben foglalkozott a magyar örményekkel, amely nagy ér-
deklődést váltott ki. Lapunk szerkesztőségéhez egyébként eljuttattak egy örmény névsort, amit az alábbi-
akban közlünk.” A névsor 364 nevet és foglalkozást tüntet fel, közülük 114-et doktori címmel.

Várjuk jelentkezését!

*Dr. Issekutz Sarolta elnök,
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület*

* * *

Minden magyar márciusa

címmel rendezte meg a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat a Fővárosi Örmény Klub március
16-i klubdelutánját. Nemcsak az 1848-49-es forradalom és szabadságharc örökérvényű üzenete, s büszke-
ségünk okán nemcsak a magyarörmények szabadságharci eseményekben való nagyszámú részvétele mi-
att, hanem közösségünk régi, kedvelt művészei közreműködése miatt is teltházas ünneplésnek voltunk
részvevői. **Dávid Csaba** vezette fel édesapja, **Dávid Antal Iván Háromszék nem alkuszik** című történelmi
regényének bemutatását, amelynek második kiadását az Argumentum Kiadó és a Budavári Örmény Ki-
sebbségi Önkormányzat közösen vállalta 2005-ben. **Sebesi Karen Attila** kolozsvári színművész, a Ma-
gyarörmények Romániai Szövetségének elnöke a tőle megszokott magas színvonalon tolmácsolt szemel-
vényeket a regényből, beleélve magunkat a forradalmi hangulatba, Gábor Áron ágyúöntésének sikereibe.
Kobzos Kiss Tamás jól kiválasztott forradalmi dalai, széphangú hangszere kíséretében felhangzó különle-
ges hangszíne lázba hozta a zsúfolásig megtelt termet. Izzott a levegő, akár '48 tavaszán. Most is volt mi-
ért, most is van miért!

A második részben **dr. Szarka György** jó humorú vetítettképes előadásával keltette fel a hallgatóság ér-
deklődését az immár 10. alkalommal megrendezésre kerülő Barangolás őseink földjén Erdélyben nyári
program iránt. A szép programajánló hatására már a klubban az utasok háromnegyed része lekötötte rész-
vételét az augusztusi utazásra. (A program megjelent az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek márciusi szá-
mában.)

Az est harmadik részében **Dr. Puskás Attila** gyergyószentmiklósi plébános mutatta be *Az erdélyi örmé-
nyek nyomában* című, most megjelent könyvecskéjét, útikalauzát. A háromnyelvű izléses, szép kiadvány
röviden összefoglalja az örménység eredetét, az örmény kereszténység történetét, az erdélyi örmények le-
telepedését, valamint ismerteti a négy örmény város: Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós és
Csíkszépvíz történetét, művészettörténeti szempontból is. Ha könyvre mondhatnánk, akkor erre a köny-
vecskére illik az ékszer kifejezés, amit gyönyörűséggel forgathatunk a sok szép és jó minőségű kép miatt
is. (A kiadványt a gyergyószentmiklósi Örmény-katolikus Egyházközség támogatásával a MARK HOUS

Kiadó adta ki.) Örmény- és nem örmény gyökerűek számára elengedhetetlenül fontos útikalauz, ha valaki Erdélybe indul. Ára 800 Ft, megvásárolható az Egyesületnél.

* * *

Puskás Attila

Szabadság és integráció *Az örménység erdélyi otthonában* (2. rész)

A Moldvában maradt örmények összetűzésbe kerültek Duca vajdával (1668-1672), aki görög származású lévén saját népe kereskedőit részesítette előnyben. Emellett a vajda kényszerítette az örményeket a görög-ortodox egyház szertartásának követésére, amit ők egyértelműen megtagadtak. Emiatt a moldvai örménység üldözés áldozata lett, papjaikat börtönbe vetették, könyveiket elégették és templomaikat kirabolták. Ellenállásképpen részt vettek a vajda elleni 1671-ben kirobbant felkelésben, amely, mint ismeretes, számukra negatív kimenetelű volt. Így újból bevált az örmény közmondás: „Ha látod, hogy a folyóvíz nem követ téged, ne kísérd azt.” Az örmények elindultak Erdély felé.

Az Erdély kapujában várakozó örménység életében **I. Apafi Mihály** (1661-1681) bölcs döntése hozott változást. A fejedelem az 1658-1661-es évi tatárjárás, a belső harcokban meggyérült lakosság pótlására, az akkor is siralmas gazdasági élet fellendítéséhez szívesen fogadta az iparos és kereskedő örményeket. Jelenlétük azonban többre volt hivatva, mint a gazdasági élet fellendítésére. A források szerint a betelepülők közül senki sem volt írástudatlan. Az örmények erdélyi jelenléte a gazdasági fellendülésen, népességpótláson túl a polgárosodás, a felvilágosodás eszmeiségének elterjedésében is meghatározó volt.

1672-ben Apafi fejedelem által az örmények számára megjelölt közösségek közé tartozott Beszterce, mint központ, majd Görgény, Csíkszépvíz, Gyergyószentmiklós, Kanta (Kézdivásárhely), Petele, Felfalu és Bátos. A nagyobb, történelmi örmény kolóniák azonban Besztercén, Gyergyószentmiklóson, Szépvízen és Ebesfaluban, a későbbi Erzsébetvároson alakultak ki. A római tanulmányok után hazatért és az erdélyi örmények számára örmény katolikus püspökké szentelt Oxendius Verziurescu (1660-1715) előrelátó és bölcs döntése volt egy önálló örmény központ létrehozása Erdélyben. A püspök számára egyértelmű lehetett, hogy amíg a többi örmény companiában az örménység a magyarsággal együtt él (Gyergyószentmiklóson és Csíkszépvízen a székelyekkel, Erzsébetvároson az utolsó erdélyi fejedelmi család ősi fészke körül), de létre kell hozni egy önrendelkező közösséget, amely kiáll a többiek ügyeiben és érdekeiért a befogadó nemzet képviselői fórumain.

Szamosújvár önálló örmény város megalapításának gondolata az örmény autonómia és az erdélyi örménység fennmaradásának feltétele volt. Az örménység központja 1700-tól folyamatosan Szamosújvár lett, amit elősegített a besztercei örmény-szász konfliktus is. Az örmények 1712-ben végleg elhagyták Besztercét, és Szamosújvár lett az erdélyi örmény metropolisz.

Az önálló hagyományokkal és nyelvvel, de kulturálisan teljesen nyitott erdélyi örménység vezetőinek egyértelmű volt, hogy a fennmaradás a teljes önrendelkezés révén lehetséges. Ennek eszköze egzsztenciálisan teljesen érthető módon a szabad kereskedelem jogának megszerzése. Apafi fejedelem bölcsességére vall, hogy 1680. október 26-án Gyulafehérváron a szabad kereskedelmet engedélyező „pártfogoló iratot” adott ki a petelei örményeknek. Ugyanezt a jogot erősítette meg **II. Apafi Mihály** (1681-1690) fejedelem egy 1699-ben adott kiváltságlevelében.

Az örmények privilégiumait a Habsburg-ház sem vonta vissza, hanem megerősítette. A katolikus Habsburg dinasztia jóindulatát nagyban meghatározta az unio is, amely kezdetben csak egy személyes baráti kapcsolatot jelentett Oxendius Verziurescu és I. Lipót (1654-1705) császár családja között, de aztán gyümölcsöző volt az erdélyi egész örménység számára. Lényeges volt azonban a szamosújváriak számára VI. Károly (1711-1740) által 1726. október 17-én kibocsátott szabadalomlevél, amelyben engedélyezte a szabad kereskedelmet, a vásártartást, a pap választást, kocsmák és mészárszékek nyitását. Ez azonban csak egy lépést jelentett Szamosújvár szabad királyi városi státusának elnyeréséhez, amelyet csak II. József császártól, 1786. október 9-én sikerült megszerezni, de amit az erdélyi rendek kifogásai miatt (katonai jellegű követelmények) csupán 1838-ban érvényesíthettek.

E kiváltságok és szabadságjogok megszerzése a közös örmény fellépés eredménye, amelyet központi-lag irányítottak. A négy colóniában élő örménység ui. egy *Örmény Compania* fennhatósága alá tartozott,

amelynek főbírája képviselte e köteléket, és helyettesítését az egyes közösségeken a másodbírák látták el. A Compania közigazgatási és egyházi egység lett, amely maga irányította az összes örménység terhére megállapított adót, és más közszolgáltatásokat kiszabta és behajtotta. (Közösen döntöttek például az ajánlékozás és közös kiadások ügyében.)

Az Örmény Compania azonban nem jelentett egy centralizált közigazgatási rendszert, mert minden közösségnek megvolt a saját belső autonómiája. Szamosújváron például 1714. december 17-én népgyűlés választotta meg a városi tanácsot, melynek tagjai 12 „öregből” és egy főbíróból állt. E tisztikarnak volt feladata a városi beligazgatás egyes ágainak megszervezése, különösen a közrendészet és a törvénykezés gyakorlása. Ehhez hasonló közigazgatási egység volt Gyergyószentmiklóson az 1795-ben alakult Mercantile Forum, aminek hivatali feljebbvalója az erzsébetvárosi főbíró volt. A jegyzőkönyvek szerint a Forum intézkedett adóssági, hadiszolgálati, szociális kérdésekben (gyámság, szegények ügye), és közrendészeti ügyekben is. De nem csak civil és politikai-, hanem az örmény katolikus egyházközség anyagi ügyeinek intézése is a Forum hatáskörébe tartozott (például stólapénz meghatározása, kapcsolattartás a gyulafehérvári püspökséggel), mely az örmény közösségek magasfokú szekularizációjáról tanúskodik. Az anyagi és lelki ügyek ilyen jellegű szétválasztása erdélyi egyházi szinten nem csak abban a korban volt új, hanem ma is rendhagyó és ritka. A Forum fizikai megszűnése (1848 után) nem jelentette e gondolkodásmód végét; napjainkban a csak Gyergyószentmiklóson működő Örmény Egyháztanács hasonló ideológiai alapon képviseli az egyház ügyét. A Mercantile Forumhoz hasonló joghatósága volt a csíkszépvízi Szentháromság Egyesületnek, amely szintén az erzsébetvárosi bíróhoz tartozott.

A civil szférához hasonló szervezettség jellemezte az örmény katolikus egyházat is. A birodalmi-egyházi viszonyok miatt a királyi udvarnak is volt beleszólása az örmény egyházi életbe, különösen a püspöknevezéseket illetően. A császári hatalom szavatolta az erdélyi örmény egyház függetlenségét a Magyarország és Erdély egyesítésének részletes szabályozására vonatkozó 1868. évi törvényben is. Az egyértelmű szervezeti forma azonban a püspökség volt, ami Oxendius Verziurescu haláláig létezett (1714). A torzszalkodás miatt elhúzódó püspökválasztás kérdését 1741-ben Róma úgy oldotta meg, hogy a négy örmény plébániát az erdélyi római katolikus püspökség egyházi fennhatósága alá helyezte, habár megérdemelték volna, hogy külön püspökük legyen. Mindez a „latinizáló” integrációs törekvések miatt az örmény egyházat hátrányosan érintette. Köztes megoldás a jelenlegi állapot, amikor az örmény katolikus egyház rituális életét önmaga irányítja, míg gazdaságilag és egyház-szervezetileg a gyulafehérvári Római Katolikus Érsekségtől függ.

Ennek ellenére joggal állíthatjuk, hogy az erdélyi örmény közösségek civil és egyházi életében a teljeskörű autonómia jellemző, a szó eredeti (görög) értelmében.

1. Vö. SZÁVA T-S, A csíkszépvízi Száva család. Pallas Akadémia Kiadó, Csíkszereda 2000, 11-14.
- 2.”...birodalmunkban mindenütt, minden városban, falukban és akármely helyeken is minden sokadalmakban és városokon szabados kereskedősök lehessen, magok mesterségekkel készített bőrnemű és egyébféle áru marhájokkal minden megbántódás nélkül kereskedhessenek...” , idézve in SZONGOTT K. i, m., 28 k.
3. Vö KISS F., Az örmény Szamosújvár, in SZTRANYICZKI M., Az örmény Szamosújvár, PROARMENIA, Szamosújvár 2004. 88 k.
4. Vö. BANGHA B., Katolikus Lexikon III, A magyar kultúra kiadása, Budapest, 1932, 407.
5. Vö. A gyergyószentmiklósi örmény katolikus plébánia Historia Domus-át, 119-125.
6. A 43. törvénycikk 16. paragrafusa
7. Vö. JAKUBINYI Gy, Ordinariatus pro Armenis Chatolicis in Romania, Gloria, Kolozsvár 2001, 34.

Folytatjuk

A szerző örmény katolikus vikárius

*Elhangzott Kolozsváron, az ERMACISZA konferencián, 2005. szeptember 10-én
(Megjelent az Armenia - magyarörmény időszaki szemle 2005-2006.1., 52. számában)*

* * *

Járolí József

Karácsonyi János munkássága¹

Dr. Karácsonyi János történész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a nagyváradi latin szer-tartású káptalan nagyprépostja, címzetes vovádriai püspök 1929. január 1-én, immár 75 esztendeje távozott az élők sorából Nagyváradon. Holttestét nem az akkor már Romániában lévő püspöki székhelyen, hanem Magyarországon, szülővárosában temették el. Ma is a gyulai Szentháromság te-metőben alussza örök álmát.

A város katolikus társadalmát képviselő Gyulai Katolikus Kör és az Anyaszentegyházat Védő Egyesület 1929. március 24-én, az akkori városháza nagytermében emlékünneppellyel tisztelgett nagy fia emléke előtt. **Németi József**, a gyulai gimnázium akkori igazgatója, **Hováth Jenő** professzor és **Scherer Ferenc** idézte alakját, méltatta tudósi és emberi nagyságát. (Előadásai szövegét a gyulai Dobay Nyomda mives kis füzetben jelentette meg 1929-ben, „*Emléksorok Istenben boldogult Karácsonyi János dr. c. püspök, a nagyváradi I.sz. káptalan nagyprépostja, a M. Tud. Akadémia tagja stb. tiszteletére*” címmel).

A laudációk igazát az eltelt több, mint hét évtized sem halványította el, hiszen Karácsonyi emberi alakja, tudós munkálkodása ma is példa, könyvei, tanulmányai az egyetemes magyar kultúra értékei. Voltak évtizedek, amikor a tudós püspök emléke elhalványulni látszott, munkásságát a provinciális helytörténet-írás értékei közé sorolták, megfélemlítve arról, hogy nemzeti történetírásunk számára is alkotott számos fontos munkát. Klerikus volta miatt hosszú időn keresztül nem volt ildomos túlságosan lelkesedni érte, a magyar-román kapcsolatok szempontjából sem tartották helyénvalónak arról a röpiratról megemlékezni, amelyben a magyarság történeti jogát bizonyítja a trianoni békediktátum után elcsatolt területekre. Haláláig Nagyváradon maradt, mint a káptalan vezetője, hű maradt híveihez, a kanonoksor lakói közül szinte utolsóig kitartott, vállalva a kisebbségi sorsot.

Karácsonyi az egyházi méltóságok között nem ritka életutat járt be, alacsony sorból, egyszerű gyulai iparos emberek gyermekeként emelkedett arra a társadalmi és tudományos magaslatra, amelyet élete során elért. 1858. december 15-én, Gyulán született, apja örmény származású szücsmester, anyja **Papp Terézia**, régi gyulai család sarja. Az akkori Rákóczi utcában álló szülőházát már ő építtette át, a város emléktáblája, és a róla elnevezett utca tanúskodik szülővárosához kötődéséről. Az értelmes, diáktársai közül éles eszével kitűnt kisfiú a város katolikus elemi iskolájában járva, **Grócz Béla**, akkori hitoktatója figyelmét nem kerülte el. Elemi iskolai elvégzése után szülei nagybátyjához asztalos-inasnak szánták, de Grócz Béla és az akkori plébános, **Neumann József** ingyenes helyet szereztek neki a nagyváradi Szent József Nevelőintézetben. A nagyváradi premontreiek gimnáziumában kiváló tanulmányi eredményével tűnt ki, majd érettségi után a papnak készülő ifjút püspöke, **Lipovniczky István** a budapesti egyetem hittudományi karára küldte, ahol kiváló eredménnyel végzett tanulmányai mellett már a kutatómunka szépségeit is megismerte.

1882. július 2-án szentelték pappá, az első szentmiséjét július 9-én a gyulai Plébániatemplomban mondta, ott, ahol valamikor a keresztvíz alá tartották. Manu ductora, kézvezetője a primícián az a **Göndöcs Benedek** gyulai apátplébános volt, akivel később sokat tettek a megye múltjának megismertetéséért. A fiatal pap első állomáshelye Békés város plébániája volt, ahol **Kny Antal** esperes-plébános mellett szolgált, 1882-1883-ban. (Principálisa is jeles személyisége volt a nagyváradi egyházmegyének, békési plébánosként nyert kanonoki stallumot Nagyváradon.) A későbbi tudós pap kápláni szolgálatát ma is emléktábla hirdeti a békési katolikus parókia falán. (Sajnos téves az a felirat, hogy címzetes nagyváradi püspök lett volna.) Lelkipásztori munkája mellett folytatta diákkorában megkezdett történeti kutatásait, ugyanakkor ideje volt arra is, hogy rendszerezze a békési plébánia kiemelkedő értékű könyvtárát, amelynek régi könyveiben leltári jelzetek ma is viselik az ő keze nyomát.

Békés után rövid káplánság következett: Váradolasziban, majd **Fraknoi Vilmos** tudós püspök-történész támogatásával másfél esztendő telt Rómában, ahol a pápai levéltár főleg Anjou-kori anyagát tanulmányozta. Kutatásai eredményeként a tárgykör egyik kitűnő országos szaktekintélye lett. (Az örök városban töltött másfél esztendő azonban aláásta egészségét, az itt szerzett gyomorbetegségeiből élete végéig nem tudott kigyógyulni.) Hazatérve a nagyváradi, illetve a budapesti teológián tanított, szorgalmasan folytatva kutatómunkáját. Érdemei jutalmául 1905-ben püspöke, **Széchenyi Miklós** a nagyváradi káptalanban az egyik literátus kanonoki stallummal tisztelte meg, majd e testület vezetője, nagyprépostja lett. 1896-ban jelent meg a mai napig pótolhatatlan *Békés vármegye története* című munkája, amelynek alapján a Magyar Tudományos Akadémia tagjai sorába választotta a 38 éves fiatal papot.

Történetírói munkásságát az 1929-es emlékező ülésen **Horváth Jenő** professzor mutatta be. Az első nagyobb formátumú műve az 1885-ben megjelent *Magyarország és a nyugati egyházszakadás* című, amit két évvel később Szent Gellért életéről és műveiről írott munkája követte. Ezt a könyvét 1924-ben, már a trianoni béke után újra kiadták, aktualitását a történelmi helyzet indokolta. „*Maradandót alkotott Karácsonyi János A magyar nemzetségek történetének monumentális művével is, amelynek 1900-1902-ben megjelent két kötetét a Magyar Tudományos Akadémia 1903-ban Péczely-jutalommal tüntette ki, de csakhamar a 900 éves magyar katolicizmus egyháztörténetének megírásába fogott, mire részben az 1900-iki jubileum, részben pedig az bírta rá, hogy a magyar katolicizmus mindaddig ilyen összefoglaló munkával nem rendelkezett*” - írta róla Horváth professzor. Hiánypótló voltát mutatja, hogy 1915-ben második kiadást is megért, sőt a XX. század utolsó évtizedében reprint kiadásban is hozzáférhető lett. Rövid és korrekt összefoglalása ez a Magyarországon kilenc évszázada működő katolikus egyház történetének, a történész tárgyilagosságával bemutatott események nem sejtetik a katolikus papszerzót.

Korának politikai viszonyai inspirálták a „*Szent Ferenc rendjének története Magyarországon*” című munkájának megírására, melynek két első kötete 1922-1924 között, már nagyváradi őrhelyén született. *A magára maradt magyarság a királyi Romániában* c. műből is buzdítást lelhetett a mostoha viszonyok elviselésére, mint ahogy a török hódoltság alatt a ferences rendi barátok lelki gondozása nyomán sikerült túlélni az oszmán elnyomást.

Békés megye helytörténete, honismerete számos kutatási eredményt, fontos tanulmányokat és a már említett megyetörténetet köszönheti Karácsonyi Jánosnak. *Scherer Ferenc* ma is helytálló elemzése mutatja be azt az utat, amelyet Karácsonyi a Békés Megyei Régészeti és Művelődéstörténeti Társulatnak előbb tagjaként, majd *Göndöcs Benedek* mellett vezetőjeként megtett. Még fiatal papnövendék volt, amikor első dolgozatait benyújtotta a neves társulatnak, majd számos tanulmányt írt a magyar illetve Gyula város történetéről az Egyesület évkönyveiben. Sajnos 1894-ben, amikor a boldog emlékezetű Göndöcs Benedek eltávozott az élők sorából, Karácsonyi Jánost pedig hivatása elszólította a megyéből, csendes halódás után e nagy nevű társulat végképp megszűnt.

A megyetörténet megírásában Karácsonyi új utakat keresett. 1893 elején, amikor is Békés vármegyétől elnyerte a kötet elkészítésére szóló megbízást, intenzív levéltári kutatásokba kezdett, hogy a **Haán Lajos** által már korábban összegyűjtött megyetörténeti anyaghoz újabb forrásadatokat szerezzen. Az idő azonban nagyon sürgette, mert a megye 1896-ban a millennium évében kívánta megjelentetni munkáját. Karácsonyi eredetileg Haán Lajos kéziratának átdolgozására kapott megbízást, amely helyett teljesen új feldolgozást készített. (Haán letisztázott kézírata, amelyet a megye 1885-ös megbízása alapján készített, a vármegye levéltárába került, majd több évtizedre eltűnt a kutatás látóköréből, a közelmúltban került újra vissza a Békés Megyei Levéltárba.)

A háromkötetes Karácsonyi-féle megyetörténet első kötete a megye históriáját tekinti át a kezdetektől 1864-ig, a második kötetben a települések történetét foglalja össze, a harmadik kötet a megyében lévő családok históriájának rövid ismertetése. A kor történetírói gyakorlatán túlmutató forráskezelése, tematikája valóban modern munkává tette Karácsonyi könyvét. (Nyomdai kivitelezése is példamutató, fénykép mellékletei ma már forrásértékűek.) A megye történetét megismerni kívánó olvasó vagy kutató ma is az ő munkáját veszi elő az első tájékozáshoz. Sajnos e nagy munkának a mai napig nincs új változata, az 1867 utáni időkről pedig hasonló alaposágú összefoglalás mindeztáig nem készült.

Karácsonyi tudós alakja, megnyerő személyisége a mai, példaképeket oly nagyon nélkülöző világunkban életpélda lehet, akár emberi kvalitásai, akár tudósi mentalitását illetően. A kortárs visszaemlékező **Németi József** igazgató írja róla: „*Szerénysége közismert volt. Soha senki nem tapasztalta, hogy gazdag tudását fitogtatni, vagy kamatoztatni kívánta volna. Cím-, rangkórság nem gyötörte, s ha valamit az életben elért, megköszönte, de kegyek, kitüntetések után nem futott soha. Az időnek felhasználásában tanúsított lelkiismeretessége, szorgalma egyenesen csodásnak mondható. Párját ritkító emlékezőtehetsége mellett ennek köszönhette bámulatos tudását s irodalmi sikereit.(...) Elköltözött, de mintha most is látnók őt. Látnók azt a kis, évtizedes gyomorajtól lesóványodott, szemüveges, mindig barátságosan mosolygó igénytelen papot, kiben mindenki hamarabb sejtett volna valami szegény falusi plébánost, mint a nagyváradi káptalan tudós nagyprépostját. Ám, akik közelebbről ismertük őt, tudjuk, hogy abban a törékeny testben nagy lélek lakott, hogy az igénytelen külső erényekben gazdag, nemes szívet takart*”.

Kanonoki javadalmát szorgalmasan gyűjtögetve nagy tervet dédelgetett. Szülővárosában, Gyulán nevelőintézetet akart ebből a tőkéből alapítani. Sajnos az első világháborút követő infláció semmivé tette e közcélra összekuporgatott vagyont, így Karácsonyi püspök úr nemes gesztusa nem valósulhatott meg.

Egyszerű emberek gyermekeként emelkedett tehát magas egyházi méltóságba, de mint a nagyváradi Kanonok-sor lakója sem feledkezett meg a város, vagy szülővárosa szegényeiről, javadalmából jelentős összeget fordítva a rászorulókat támogatására.

Úgy ment el, olyan csendben és egyszerűen, ahogyan élt. 1929 újesztendő napján még elmondta reggeli szentmiséjét, majd otthon íróasztalához ült, és egy régi iskolatársának kezdett el levelet írni. Befejezetlenül találták meg később íróasztalán, mert időközben rosszul érezvén magát, lepihent. Valószínű agyvérzést kapott, és a kihívott orvos már nem tudott segíteni rajta. Délután 3 órakor megtért Teremtőjéhez.

Mint tudós az állandó jobbítás, az újabb eredmények tudatos felhasználásának híve volt. Hagyatékából a Megyei Könyvtárba került Katolikus Szemle köteteiben láthatjuk, a korábban közölt cikkeit utólag mind átjavíttatta, kiegészítette mások, illetve a saját maga által feltárt újabb adatokkal.

Záró gondolatként álljon itt Németi József ma is aktuális értékelése a Karácsonyi életműről: „*Valamikor a rómaiak nagy költője, Horatius énekelte műveiről: Exegi monumentum aere perennius. Ércnél maradandóbb értéket állíték magamnak. Mennyire igazán! Évezredek merültek az idő tengerébe, népek tűntek el a történelem színpadáról, büszke császárok trónjai omlottak össze, de a római költő nagyszerű ódáit, szellemes szatíráit, tartalmas epistoláit ma is gyönyörködve olvassa a műértők tábora. Karácsonyi János 51 önálló művel, 183 értekezéssel gazdagította a magyar történelmi irodalmat, s ezzel örök hála kötelezte el magának a tudományt. Nemes egyszerűségével, példás szerénységével, jámbor feddhetetlen papi életével pedig emléket emelt magának mindannyiunk lelkében, hogy álljon az ott minden hálaadásul a múltért, serkentő például a jövőre.*”

Gondolatok Karácsonyi János, a Honismereti Egyesület névadója halálának 75. évfordulója alkalmából rendezett konferenciájára. Elhangzott Békéscsabán, 2004. május 21-én.

* * *

Kobza Vajk

Beszélgetés Kátai Mihály képzőművésszel

A szentendrei művészportrék sorozat keretein belül kerültek kiállításra Kátai Mihály Munkácsy-díjas festőművész munkái a Városi Képtárban. A festő és zománckészítő mester tudatosan alkot. Eddigi munkáiban nincs korszak- és stílusváltás. A megnyitón portréfilm készült. Aki eljött, egy felejtethetetlen lélekutazásról is beszámolhat, ugyanis az előadás alatt a DNS-számlaink igencsak becsavarodtak. (És csak erre az alkalomra került ki egy képe a Nemzeti Galériából.)

- Idáig főképp a zománcaid voltak kiállítva, pedig a festészeté a fő hangsúly munkáid között. Ki kezdeményezte ezt a kiállítást? Mi motivált, hogy ezek a képek a nyilvánosság számára is elérhetők legyenek?

- A kiállításra *Török Katalin* kért fel, mint a művészportrék rendezvénysorozat megbízottja. Barátságunk és a vele való együttműködésem több évre tekint vissza. Szentendrén ez az első nagy nyilvános kiállításom, eltekintve a nyolc évvel ezelőtti Ipszilon Galériában rendezettől. A helyi exhibicionista megmozdulásokban nem veszek részt, de öcsém, Kátai László alapító tagja volt a Vajda Lajos Stúdióknak. Ő akkor festőként működött, ma zeneszerzőként él Egerben.

- Ha jól tudom, nem itt születél, de jó pár évtizede nevezheted otthonodnak a Dunakanyar ezen kis ékszerdobozát. Hol kezdted tanulmányaidat?

- Két héttel korábban születtem, mint ahogy édesanyám várt. Teknőbe raktak rongyokba csavarva, ahogy az Karcagon akkoriban szokás volt. A gyermekkoromban megtapasztalt személyes élmények pedig az egész világlátásomat határozták meg, de majd erről is fogok beszélni. Hatéves koromban Egerbe költöztünk, ahol apám festőművészként és tanárként kereste a kenyeret. Egyházművészeti tevékenységet is folytatott; oltárképeket festett. Én valahogy innentől számítom a festőművészettel való kapcsolatomat. Ugyanis beálltam apám mellé afféle kisegítő inasként, és ekkor ismerhettem meg a színek világát. Ifjúságom legszebb pillanatai voltak ezek.

Eközben megalakult a Heves Megyei Képzőművészek Társasága, akik létrehoztak egy Képző- és Iparművészeti szabadiskolát. Kb. húszan voltak oktató tanárok, akik számtalan művészeti ággal ismertettek meg minket. Rengeteg hallgató volt, és az előadásokat élveztük. Ezután elvégeztem a Tanítóképzőt és a Pedagógiai Főiskolát. Ötödszörre vettek fel a Magyar Iparművészeti Főiskolára, mert divat volt az a dinasztia-

ellenes szocialista gyakorlat, hogy festőnek ne legyen festő a gyereke! Mindezek ellenére festőművészként diplomáztam. A frissen kapott festődiplomával nem adtak „zöld” utat kiállítási vágyaimnak, ezért grafikákat, majd tűzzománc-technikával készült képeket szállítottam egy ideig a Képcsarnokba. Ezen tevékenységemet már nem akadályozták.

1966-ban a Mednyánszky - teremben (a Képcsarnok egyik üzletháza) volt egy kiállításom. Komoly médiatámogatásaim voltak, ami akkoriban nagy szó volt. Rengeteg zománc művem is láthatták, és ettől kezdve igényelték műveimet. Ezek után megalapítottam a kecskeméti zománcművészeti alkotótelepet, amely először szimpozionként, egyfajta összeülős szakmai tanácskozásként indult, majd idővel alkotóteleppé nőtte ki magát. Konkrét programjaink voltak, főszerepben a népi és nemzeti művészetek. A Szovjet Képzőművészeti Szövetség is részt vett benne.

Kecskeméten kezdtem irodalmi működésem a mai napig működő Forrás folyóiratban, amelyet akkor Hatvany Dániel és Buda Ferenc vezetett. 13 évig szerveztem az alkotótelepet, majd 1988-ban Szentendrére költöztem egyfajta alkotói visszavonulásként. Munka: festészet és „tudatos” kertépítés.

Fontos elmondanom, hogy 1985-ben a Művelődési Minisztérium elfogadta ösztöndíj-kérelmemet és programomat. A program lényege az etruszk jelrendszer kutatása és összehasonlítása Európa népművészeti hagyományaival. Szakkifejezéssel: összehasonlító ornamentika kutatást végeztem. Ezzel is töltöm most az időmet.

- A festmények nagy része vízióból, személyes élményekből áll össze, nem beszélve a mögötte lévő információról. Mi volt az első ilyen megtapasztalásod?

- A kertben, Karcagon, ahol mint kisgyermek éltem, volt egy kút. Ebből a kútból soha nem vettünk vizet, és én honnan, honnan nem, de rájöttem, hogy abban él egy vörös-szőrű ördögasszony, és az egyszer, fényes délben, vagy valami napos délelőtt feljött onnan, és engem a kútba behurcolt és benyomott a víz alá. Mindez látomás volt - vagy talán álom -, de a kép ma is éles, eleven. A vörös asszony maga volt a kút is, s hogy meleg testébe fogadott, elnyelt, nagy gyönyörűséget okozott. Éreztem, hogy elváltoztam, vagy talán visszaváltoztam valamivé, és aznap, de már éber állapotban rájöttem, hogy más lénynek is szülehettem volna, nem csak embernek. Az emberforma nem azonos velem, ez csak most van így... Ezek után mindenki azt mondhatott nekem, amit akart. Nem ellenkeztem, de soha el nem hittem. Befelé figyeltem. A vörös nimfa világa felé füleltem, és nem hiába.

- Hogyan értelmezzük a képeket, hiszen összetett témákról beszélünk? Mit sugallanak?

- Ahogy Vergilius mondta: a költők nem a siketeknek írnak! Akinek füle van, hallja! A képeknek univerzális jelrendszere van. A képírást és a kozmikus szimbólumokat, archetípusokat használom. Aki megérti a kozmosz működési mechanizmusát, azokhoz könnyebben eljut a képek sugallta információ. Festeni csak azért festettem, vagy rajzoltam, vagy mintáztam, hogy benső lényeimet vagy egzotikus állatképeimet megelevenedni lássam, és ez teremtő mágia volt, semmi köze az engedélyezett lét-látás szabályozott „képzőművészeti indítékához”.

- Örmény, etruszk és magyar motívumokkal teszed a munkádat teljesebbé az alkotás közben. Miért pont ezeknek a világa fogott meg?

- Engem mindig is érdekelt az ősállapot megidézése, és az eredethez való visszatérés. Főképp az inkarnációs emlékeim vezetnek erre vissza. Amikor ösztöndíjjal kint voltam Olaszországban, Mario Aline professzor indíttatására kezdtem foglalkozni a magyar ornamentikával, aki a kárpát-medencei kultúra és az ókori Mediterráneum művészete közös gyökerét vélte felfedezni. Az örményekhez pedig az ó-iráni kultúrkörön keresztül jutottam el. Hisz Armenia az ős-európai kultúra keleti fellegvára.

- Nem először jártál Örményországban a közelmúltban. Kik kísérték el? Miket láttál?

- Legutoljára múlt tavasszal voltam az Örmény Kisebbségi Önkormányzat szervezésében, aminek kedves feleségem is tagja. Ellátogattam Jerevánba, ősi nevén Erebuni-ba, ahol újabb forrásmunkákat gyűjtöttem (főképpen fotókat készítettünk). Nagyon sok köszönet illeti dr. Issekutz Saroltát, aki a több napos úti tervet összeállította és az adminisztrációt bonyolította.

- Ha jól tudom, most illusztrációkat készítesz a közeljövőben megjelenő könyvedhez. Mi a témája? Egyáltalán mire számíthatunk? Gondolom előtte érdemes áttekintenünk a Mediterráneum mondanivalóját?!

- *Etruszk sugallat* lesz a címe a könyvemnek, amit két alapvető szempontból kell megközelítenem. Először is az etruszk művészet tárgyait elemzem, és a részleteket laikusok számára is érthetővé teszem. Másodsor, a könyvben nagytólencse alá kerül a hivatalos magyarázat, az információon keresztül önmagam és maga a történet, ahogy rájöttem arra... (Mitológia = kollektív pszichológia; pszichológia = egyedi mito-

lógia / CG. Jung.)... felismerve az isteneket, mint egyfajta objektív lelki realitásukat. Hozzánk beszélnek a bennünk élő archetípusokon keresztül. A vörös nimfa számomra ilyen archetípus.

- *Munkád tényleg egyedi, és képes az „ember” jelentését áttemelni egy másik, „életképesebb” világba. Mi van azokkal, akik másképp értékelik a műveidet? Gondolom, értek erős kritikák a műveid témáját illetően?*

- Az a fajta kritika számomra elismerés, és segít leleplezni a kritizálót! Megerősít abban, hogy az utamon járok.

- *Mi az üzeneted a mai „ember” számára?*

- A régi korok szellemi és egyben művészeti hagyatékának megismerése, szemlélése elgondolkodtató a mostani „zakatoló civilizáció” embere számára. És ne feledjük, hogy az út csak „visszafelé” vezet előre! Ismerd meg önmagad és a benned rejlő világot!

(Megjelent a Szentendrei Tükör 2006. márciusi számában)

* * *

Szomorújelentés

„Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak, enyém vagy.” (És. 43. 1.)

Fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk,
hogy az örök fiatal, szeretett édesanya, nagymama, dédnagymama

Dr. Gruber Józsefné sz. kibédi Nagy Sarolta

életének 96. évében türelemmel viselt,

hosszan tartó betegség után 2006. február 10-én csendben elhunyt.

Drága halottunk hamvait 2006. március 17-én de. 10.30 órakor

a Farkasréti Temető Makovecz Ravatalozójából,

a Református Egyház szertartása szerint helyeztük örök nyugalomra.

Lelki üdvéért a Római Katolikus Egyház szertartása szerint is

engesztelő szentmisét mutattunk be

2006. március 17-én 18.00 órakor

a Budavári Nagyboldogasszony Templomban (Mátyás Templom).

Emlékét szeretettel megőrizzük.

* * *

Örmény kisebbségi önkormányzatok választása

II. rész

Örmény kerületi, városi önkormányzataink mandátuma idén októberben lejár. Miután új választási jogszabályok léptek életbe a nemzeti és etnikai kisebbségi törvény módosításával együtt, múlt havi számunkban megkezdtük olvasóink, választóink felkészítését a választásra.

2006. május 31. napjáig a helyi választási iroda levél útján tájékoztatja a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán választójoggal rendelkező, október 1. napjáig nagykorúvá váló magyar állampolgárokat a kisebbségi választói jegyzékbe való felvétellel kapcsolatos tudnivalókról. Továbbá megküldi részükre a 2005. évi CXIV. törvény 11. mellékletét képező Kisebbségi választói jegyzékbe vétel iránti kérelem formanyomtatványt.

Akik az örmény közösséghez tartozónak vallják magukat és a kérelmet szabályszerűen kitöltve visszajuttatják azt az állandó lakóhelyük szerinti választási iroda vezetőjéhez (az önkormányzat épületében elhelyezett gyűjtőládába helyezéssel) 2006. május 31. és július 15. között, kisebbségi értesítőt kapnak a szavazás helyéről, idejéről és módjáról. A kisebbségi választópolgár csak egy kisebbségi választói jegyzékben szerepelhet.

A kisebbségi választói jegyzékbe való felvételt megtagadó határozattal szemben az erről szóló értesítés kézhezvételétől számított három napon belül nyújtható be kifogás a helyi választási iroda vezetőjéhez.

A kisebbségi önkormányzat választására 2006 őszén csak azokon a helyeken kerülhet sor, ahol az örmény választói névjegyzékben legalább 30 választópolgár szerepel a választás kitűzésének napján.

Az örmény kisebbségi választásra a helyi önkormányzati választás napján kerül sor, de más helyszínen. A választáson csak az kaphat az örmény képviselőjelöltekre vonatkozó szavazólapot, aki az örmény választói névjegyzékbe felvételt nyert.

Aki örmény kisebbségi képviselő szeretne lenni, annak eleget kell tennie az örmény kisebbségi választói jegyzékbe történő felvételének (a fentiekben írtak szerint), továbbá nyilatkoznia kell, hogy az örmény kisebbség képviselőjét vállalja, az örmény kisebbségi közösség nyelvét-, valamint a kisebbségi közösség kultúráját és hagyományait ismeri, illetve közölnie kell: volt-e más kisebbség kisebbségi önkormányzatának tagja vagy tisztségviselője.

Folytatjuk

Dr. Issekutz Sarolta

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

* * *

Helyreigazítás

Ezúton kérünk elnézést **Kovács Bálint** történész, doktoranduszhallgatótól, aki a februári Fővárosi Örmény klubnapunk vendége volt. Sajnos technikai okból kifolyólag előadásának bevezetője lemaradt a 2006. márciusi Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 10. oldaláról, valamint a képaláírásban feltüntetett egyetemi hallgató sem felel meg a valóságnak. A fiatalember már végzett történész, aki doktori képzésben vesz részt a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen. A tévedésért elnézést kérünk Tőle és Olvasóinktól is. Előadásának bevezetőjét az alábbiakban közöljük:

„2004. tavaszán a Magyar Ösztöndíjbizottság ösztöndíjasaként egyháztörténeti kutatásokat végeztem Rómában az erdélyi örmények történetére vonatkozóan. A Bibliotheca Apostolica Vaticana, vagyis a Vatikáni Apostoli Könyvtár (a továbbiakban Vatikáni Könyvtár) állományában való kutatásaim során 10 Erdélyből származó örmény liturgikus kéziratra figyeltem fel, amelyekről eddig a hazai tudományosság-nak nem volt információja.”

(Szerkesztőség)

Kovács Bálint történész előadásának folytatása az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2006. márciusi számában olvasható.

* * *

Meghívó

Fővárosi Örmény Klub

2006. április 20-án csütörtökön 17 óra

(Magyarok Háza Budapest)

„A Bihar-hegység apostola” Czárán Gyula (1847-1906)

Beköszöntő: Wertán Zsoltné

a Terézvárosi Örmény Önkormányzat elnöke

A munkásságot vetített képekkel ismerteti: Fancsali János

a Budaörsi Örmény Önkormányzat elnöke

Könyvbemutató

Czárán Gyula emlékkönyv

Szerkesztette: Fancsali János

Méltatja: Lászlóffy Aladár

Kossuth díjas író

Az estet a Budapest Főváros VI. Kerület Terézvárosi

Örmény Kisebbségi Önkormányzat rendezi

* * *

Magyar Örökség díj

Kobzos Kiss Tamásnak

2006. március 25-én délelőtt negyvenedik alkalommal osztották ki a Magyar Örökség díjakat, ezúttal a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban. A magyar kultúra szellemi múzeumának nevezett díjra állampolgári jogon bárkinek módjában áll javasolni élő vagy elhunyt személyt, alkotást, együttest, intézményt, a magyarság hírnevét öregbítő, kiemelkedő szellemi teljesítményt. Idén e rangos kitüntetést megkapta Kobzos Kiss Tamás énekes, a Budai Népzenei Iskola igazgatója, akit *Erdélyi Zsuzsanna* néprajztudós Tinódi Lantos Sebestyén méltó utódaként a régi magyar zene leghitelesebb előadóművészeinek nevezett. Gratulálunk Kobzos Kiss Tamásnak!

* * *

Nekrológ ittebei Kiss Istvánról

„Legyetek követőim, mint én is követője vagyok a Krisztusnak”.
(1 Kor 11.4)

Édesapám, sokak Pista bácsija krisztusi ember. Most, 2006. március 1-én ünnepeltük volna 100. születésnapját. Készültünk már rá, de józan bölcsességgel mindig odatettük a tervek, elképzelések elé: „ha az Úr is úgy akarja és élünk”, akkor így és így lehetne megszervezni. Nagy szervező volt!

De a mi Urunk mást gondolt felőle és december 25-én, szent Karácsony hajnalán szép csendesen hazahívta. Imáinkat kegyelmesen meghallgatta, mert csak két napot volt kórházban, a szentestét ott is együtt töltöttük, a betlehemesek után közös énekléssel adtunk mindenért hálát az unokáival együtt, s ahogy később fogalmaztam, szellemében épen, lelkében békességgel, testében talán már egy kicsit megfáradva adhatta vissza lelkét Teremtő Urának. Mert egyébként fáradhatatlan volt egész életében, mindvégig.

Fiatalon hallotta meg a jézusi hívó szót egy Karácsony Sándor által tartott evangélizáció: „*Megbocsáttattak bűneid! - Kelj fel és járj!*” (Mt 9, 5). Ettől a pillanattól kezdve kitartóan és hűségesen járta a krisztusi utat, mint ahogy a fenti idézetben Pál apostol is erre kér mindenkit: az ifjúság nevelésére tette fel az életét, önzetlenül és állhatatosan futva be pályáját. Szeretetet sugárzott, szelíd volt, de igazságos és megbocsátó.

Búcsúzásakor arca mosolygott, mint mindig, szemével biztatóan intett, bátorítva minket, hogy ne sírjunk, minden rendben lesz. Hiszen rendben is volt minden, mert ott élt szívében a bizonyosság Isten ígérete felől, a számára oly fontos és kedves ézsaiási igében: „*Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy!*” (43, 1)

Márpedig „*Nem ember az Isten, hogy hazudjék*” (4 Móz 23, 19), ezért minden megváltottja boldogan halhat meg testében, mert tudja: Jézus szava igaz, amikor azt mondja, „*Ne nyugtalankodjék a ti szívetek... Az én Atyám házában sok hajlék van, elmegyek helyet készíteni a számotokra.*” (Jn 14, 1-2)

Ha kinyitom a Bibliámat ott, ahol legutoljára olvasta az Igét, a 2 Kor 4-5 fejezeténél, beletéve egy nagy fehér borítékot jelzőül, (amit azóta is ott tartok), akkor tudom, milyen fontos, bátorító üzeneteket kapott az Úrtól, Pál apostolon keresztül: „*Ezért tehát nem csüggedünk. Sőt, ha a külső emberünk megromlik is, a belső emberünk mégis megújul napról napra... Tudjuk pedig, hogy ha földi sátorunk összeomlik, van Istentől készített hajlékunk, nem kézzel csinált, hanem örökkévaló mennyei házunk.*” Ezért az én szívem is nyugodt, bár hiánya fáj, de tudom: ő már a legjobb helyen van!

A boríték pedig az, melyben megkaptuk a jegyeket a Reformáció ünnepe alkalmából rendezett Protestáns Kulturális Estre. Mert nyitott és érdeklődő volt sok minden irányában, nem a test nyomorúságaira figyelt, hanem annak ellenére. Mindkét kezét el kellett távolítani, mégis mozgékonyan élt. Miután Isten kegyelméből a nyári műtét után hamar felépült, programokban nagyon színes és gazdag félévet kaptunk még ajándékkul. Ezeket csokorba szedve szívesen megosztom majd a kedves olvasókkal egy következő alkalommal, ha érdeklődés mutatkozik iránta.

100 év! Három emberöltő! Viharos XX. század! És egy Krisztus követő ember erős lélekkel, hűséges szívvel, töretlen kitartással járta végig a számára kijelölt utat, minden megpróbáltatáson túljutva, mindig másokra figyelve, másoknak segítve, derűsen és kedvesen, példamutatón. Nagy példát hagyott ránk egész életével.

Ide kívánczik Péter első leveléből néhány sor: „*Ellenben ha kitartóan cselekszitek a jót, és túritek érte a szenvedést, az kedves az Isten szemében. Hiszen erre hívtatok el, mivel Krisztus is szenvedett értetek, és példát hagyott rátok, hogy az ő nyomdokait kövessétek...*” (2, 20-21)

Felemelő és megrendítő, hogy még halálában is tudott jót tenni! Mert végakarátának megfelelően a Farsori templomban összegyűlt mintegy 360 lélek, (családtagok, barátok, ismerősök, szomszédok, tisztelők, tanítványok, tanártársak, cserkészársak, fogolytársak, hitben testvérek és küzdőtársak), a koszorú megváltással a Szenczi Molnár Albert cserkészcsapatot támogatta. Az összegyűlt 210.000 forint adományból a rászoruló cserkészek nyári táborozását segítik majd, hiszen Pista bácsi egész tanári pályáján az ifjúság nevelése mellett a szép diákélet megteremtésén fáradozott. Ez így méltó az emlékéhez.

Száraz életrajzi adatai mellett érdemes megemlíteni munkásságának főműveként számon tartott Diákaptár Szövetséget, melynek megírta 20 éves történetét. Roppant gazdag, mozgalmas és tevékeny életének egy-egy szeletét mutatja be egy volt tanítványának és később fogolytársának kedves visszaemlékezése, valamint egy cserkészársának gyönyörű és megható verse olvasható.

Befejezésül elmondhatjuk: joggal kerülhetett a gyászjelentésre a 2 Timóteus 4, 7 igeszakasz, hisz életének hiteles volta teszi rá a pecsétet: „*Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam...*”

Zárszóként pedig nincs jobb annál, mint hogy közreadom egyik legkedvesebb énekét, amit gyakran együtt énekeltünk, mindig ott volt az íróasztalán jól látható helyen, kinagyítva a Bibliája és az Énekeskönyve mellett.

M. Kiss Katalin

* * *

Mikó Imre-emlékplakett Murádin Lászlónak

2006. március 11-én Kolozsváron, a Protestáns Teológiai Intézet dísztermében tisztújító közgyűlést tartott az Erdélyi Múzeum Egyesület (EME). Az erdélyi magyar tudományos élet legrangosabb egyesületi eseményén második alkalommal osztották ki a Mikó Imre-emlékplaketteket, idén Vizi E. Szilveszternek, Czirják Árpádnak, Murádin Lászlónak, Soó Tamásnak és Várhelyi Csabának. Murádin László örmény származású nyelvtudósunk ezúton is gratulálunk!

* * *

Felhívás

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Püspöki Hivatala - Nagyvárad

Isten segedelmével a nagyvárad-rogériuszi református templom pompás orgonához jut. Az új templomnak még nincs igazi hangszere, és évszázados tradíciókat ápolunk azzal, hogy olyan orgonát állítunk Nagyváradon, amelyen a legméltóbb módon lehet megszólaltatni az európai orgonairodalom legszebb alkotásait, hiszen városunk jeles egyházzeneészei között *Michael Haydn* és *Karl von Dittersdorf* is számontartjuk...

A megépítendő orgona Finnországból kerül Nagyváradra. A világszínvonalon álló finn orgonaépítészet produktuma - a szóban forgó hangszer - 1966-ban épült, de néhány évvel ezelőtt teljesen felújították. Erdélyi orgonái között egyedinek számít majd ez a hangszer, amennyiben ez az első orgona, melynek spanyol trombita regisztere is van...

A vételárát Egyházkerületünk részben már kifizette, illetve a tavasz végéig teljesen kiegyenlíti. Ez azonban csak a költségek egy részét jelenti. A helyszínen szét kell szedni ezt a bonyolult szerkezetet, gondosan be kell csomagolni, majd Nagyváradra kell szállítani. Ezután a templomban felállítani, intonálni és hangolni. Önmagában ez a munka négy szakember több, mint három hónapos munkáját jelenti. Ez sok pénzbe kerül. Ehhez kérem segítségét! Ha áldozni tud és áldozni akar erre a célra, azt a következő bankszámlán teheti meg:

HUF 10700330 - 25437504 - 51100005

(átutalás kísérőszövege: orgona)

Bank neve: CIB Bank

Kedvezményezett: Erdélyi Gyülekezet, Budapest

Mindazok nevét, akik ötvenezer forintot, vagy ennél nagyobb összeget tudnak áldozni e célra, az orgonán elhelyezett emléktáblán örökítjük meg. Valamennyi adakozó nevét, illetve adományát egyházi lapjainkban is megjelentetjük.

...Isten gazdag áldását kérve, szeretettel üdvözlí:

* * *

Köszönetnyilvánítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálásan köszöni *Menyhártné dr. Opra Erzsébet* 10.000 Ft adományát az erzsébetvárosi örmény katolikus templom javára. A céladományt eljuttatjuk az Örmény Alapítványnak. Köszöni továbbá *Triff Viktor és házastársa*, valamint *Guttman József* egyesületi tagoknak az Egyesület működéséhez nyújtott adományát.

* * *

Meghívó

***az örmény kultúra Jereván lakótelepi bemutatkozására
Sopron, 2006. április 19., szerda
17.00-17.45 között***

a Teleki Pál utca és Juharfa utca sarkán lévő
Szárkisz Bagdaszárján-alkotásnál:
A szobor felszentelése (a lakótelep jelképes keresztelője)
Horváth Imre rk. városplébános,
Gabnai Sándor ev. lelkész,
Dr. Vladár Gábor ref. lelkész és
Dr. Leszkovszky Pál örm. kat. plébános

Megemlékezés a XX. század első népirtásáról

(örmény genocídium, 1915. április 24.)

Dr. Issekutz Sarolta (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület)
Várady Mária színművész

18.00-18.45 között a Szent Imre templomban (Révai u. 1.):

Örmény katolikus szentmise

Dr. Leszkovszky Pál a budapesti Örmény Katolikus Templom plébánosa
19.00-kor a Szent Imre Plébánián (Révai u. 1.):

Kiállításmegnyitó előadás: Örményország képekben.

Szemelvények az örmény kultúrából

Dr. Issekutz Sarolta (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület)
Közreműködik: *Várady Mária* színművész

Nyitvatartás: két héten át, naponta általában 9-11 óra és 15-18 óra között.

Előzetes egyeztetés alapján telefon: 523708

a kiállítás a nyitvatartási időn túl is megtekinthető.

Szervezők:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület,
Soproni Erdélyi Kör, Soproni Kálvin Kör,
Keresztény Értelmiségiek Szövetsége Soproni Szervezete,
Luther Szövetség,
Németh László Kulturális Alapítvány

* * *

1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelemadónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Nyolc éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik, hogy működésünk anyagi nehézségeit részben megoldjuk. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk.

Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre - ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak - az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által mellékelte, (vagy Ön által kért) rendelkező nyilatkozatot kitöltenie:

A kedvezményezett **adószáma:**

18085590-1-41

A kedvezményezett **neve:**

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a Magyar Katolikus Egyházat, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza. Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Ezért javasoljuk, hogy másik rendelkezési lapján tüntesse fel kedvezményezettként a

Magyar Katolikus Egyházat,
amelynek technikai száma: **0011**

A rendelkező nyilatkozatot tegye külön-külön egy-egy szokásos, szabvány méretű borítékba és zárja le. Írja a borítékra a saját nevét, lakcímét és adóazonosító jelét, majd a lezárt borítékokat mellékelje az adóbevallásához.

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

* * *

Ünnepeink: Húsvét, Urunk feltámadása

Napja: az idén 2006. április 16-17.

Húsvét ünnepén Jézus Krisztus feltámadását ünnepeljük. Márk evangéliumában olvashatjuk: „Mikor elmúlt a szombat, Mária Magdolna és Mária Jakab anyja és Salome, fűszereket vásárlának, hogy elmenvén, megkenjék Jézust. És korán reggel a hét első napján a sírhoz menének napfelköltekor. A követ elhengerítve találták, de Jézus már nem feküdt a sírban. Angyal közölte velük, hogy mi történt.”

A húsvéti ételszentelés, egyes vidékeken ételáldás a szentelményeknek egyik máig elevenen élő fajtája. Az ételek megáldására már Jézus példát adott a csodálatos kenyérszaporításnál és az Utolsó Vacsorán.

A legrégebbi húsvéti eledelek közé tartozik a tojás. A tojás Krisztus-szimbólum, a feltámadt Üdvözítő jelképe. A körmendiek úgy tudják, hogy mikor Jézust keresztre feszítették, odament egy asszony, aki kosarában tojást vitt. Letette és elkezdett imádkozni. Egyszer csak egy csöpp vér csöppent az egyik tojásra és megpirosodott tőle. Ezért festik pirosra a tojást húsvétkor. A sonka a parasztlelet gazdasági és kultikus rendje következtében vált már igen régen jellegzetes húsvéti eledellé. Húsvéthétfő elsősorban a fiatalok ünnepe, a locsolkodás napja.

Bálint Sándor nyomán

Áldott húsvéti ünnepet kívánunk minden olvasónknak!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére.

Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja az Országos Örmény Önkormányzat

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332-1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta. Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Timp® Kft.